

Konseptuell transfer av romlige uttrykk?

En kasusstudie av russiske norskinnlæreres bruk av på og i

Espen Strøm Lønvik

Masteroppgave i norsk som andrespråk

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2015

Konseptuell transfer av romlige uttrykk? – En kasusstudie av russiske norskinnlæreres bruk av *på* og *i*

Espen Strøm Lønvik

Masteroppgave i norsk som andrespråk

Emnet NOAS4195 for 30 ECTS

Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo

Våren 2015

Veileder: Anne Golden

© Espen Strøm Lønvik

2015

Konseptuell transfer av romlige uttrykk? – En kasusstudie av russiske norskinnlæreres bruk
av *på* og *i*

Espen Strøm Lønvik

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Oppgava er en kasusstudie av tre russiske norskinnlæreres bruk av preposisjonene *på* og *i* i norsk. Formålet er å undersøke hvorvidt det foregår transfer mellom morsmålet og målspråket, og om de russiske informantenes bruk av *på* og *i* er påvirket av den oppfattninga av romlige forhold som de allerede har fra preposisjonene на og в?

For å undersøke dette fikk jeg de tre informantene mine til å beskrive bildene i Mercer Mayers barnebok *Frog, Where are you?* (1969), og svare på noen spørsmål, mens jeg gjorde lydopptak. Jeg har undersøkt antallet forekomster av *på* og *i* i disse informantintervjua, og hvor mye riktig og avvikende bruk det er av hver av disse. Jeg har sammenligna dette med det russiske preposisjonssystemet for å undersøke hvorvidt det er tegn på transfer fra morsmålet. Jeg tar for meg både romlig og metaforisk bruk av preposisjonene. Resultata av undersøkinga gir indikasjoner på mulig transfer mellom morsmålet og målspråket for bruken av *på* og *i*.

Undersøkinga bygger på kognitive teorier i språkvitenskapen. Jeg baserer meg på en mild tolking av lingvistisk relativisme om at strukturen i språket vårt påvirker hvordan vi oppfatter verden rundt oss. For oppgava mi gjelder dette da hvordan vi konseptualiserer rom og overflater. Måten man bruker preposisjoner som *i* og *på*, gir oss indikasjoner på hvordan disse er konseptualisert av taleren. Dette kan vi blant anna gjøre ved å undersøke hvordan språket brukes metaforisk.

Forord

Med denne masteroppgava konkluderer jeg to år som masterstudent ved UiO. Denne tida har gitt meg mange muligheter og opplevelser som jeg vil ta med meg videre. Ikke minst av disse er sjølve masterprosjektet mitt, og de seine timene med lesing, skriving og redigering. Det er mange som har hjulpet meg gjennom dette prosjektet, og som fortjener stor takk.

Først vil jeg takke Enhet for Voksenopplæring i Trondheim Kommune for at de hjalp meg med å finne informanter til prosjektet, og for at jeg fikk bruke deres lokaler til å gjennomføre informantintervjua.

Jeg vil også sjølsagt gi en stor takk til de fantastiske informantene mine, som var lette å spørre om hjelp fra, og stilte opp med stor entusiasme i fritida si for å hjelpe meg. For meg gav dette en morsom og spennende start på prosjektet!

Jeg vil takke Yulia Rodina ved MultiLing for hjelpa med de russiske preposisjonene og oversettingene.

Og den største takken vil jeg gi til veilederen min Anne Golden som har støtta meg og gitt meg råd gjennom hele prosessen. Takk for at du opplærte meg i sjangeren ”masteroppgave”, og for alle veiledningstimene, både i Oslo og Trondheim, og den uvurderlige feedbacken jeg har fått for alle utkasta mine. Jeg føler meg beæra og takknemlig for å ha hatt deg som veileder.

Oslo, mai 2015

Espen Strøm Lønvik

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Teori	3
2.1	Norsk som andrespråk	3
2.1.1	Andrespråk	3
2.1.2	Mellomspråk.....	4
2.1.3	Transfer	5
2.2	Kognitiv lingvistik.....	6
2.3	Lingvistisk relativisme	6
2.4	Konsept.....	7
2.4.1	Frame Semantics	8
2.5	Metaforer	10
2.5.1	Eksempelet "Over".....	13
2.5.2	Beholdermetaforer.....	13
2.6	Konseptuell transfer.....	16
2.6.1	Om undersøkelse av konseptuell transfer.....	17
2.7	Tidligere forskning	19
3	Preposisjonene på og i.....	20
3.1	Norske preposisjoner	20
3.2	Russiske preposisjoner	22
3.2.1	Preposisjonen в (uttales [v] eller [f]).....	23
3.2.2	Preposisjonen на (uttales [na])	24
3.2.3	Sammenligning.....	25
4	Metode.....	26
4.1	Om informantintervju	26
4.1.1	Valg av informanter	27
4.1.2	Intervju	28
5	Analyse.....	31
5.1	Undersøking av bruken av <i>på</i>	31
5.2	Undersøking av negativ transfer for <i>på</i>	34
5.3	Undersøking av bruken av <i>i</i>	37
5.4	Undersøking av negativ transfer for <i>i</i>	39

5.5	Undersøking av positiv transfer.....	40
5.6	Individuell variasjon	45
5.7	Sammendrag	45
6	Diskusjon.....	47
6.1	Om innsamlinga.....	47
6.2	Om dataene	47
6.3	På som default-preposisjon?	49
6.4	Avslutning	51
	Litteraturliste	54
Tabell 4.1	Informantprofil A	29
Tabell 4.2	Informantprofil B	29
Tabell 4.3	Informantprofil C	30
Tabell 5.1	Forekomster av på og i.....	31
Tabell 5.2	Oversikt over bruken av <i>på</i> i samtale i si helhet.	31
Tabell 5.3	Oversikt over bruken av <i>på</i> med overlappende overbruk av <i>i</i>	32
Tabell 5.4	Prosentvis fordeling av riktig bruk, overbruk og underbruk av <i>på</i>	32
Tabell 5.5	Prosentvis fordeling av bruk av <i>på</i> basert på totalsummen av forekomster.	33
Tabell 5.6	Gjentagende forekomster av avvikende <i>på</i>	33
Tabell 5.7	Avvikende forekomster sammenligna med russisk preposisjon.	34
Tabell 5.8	Avvikende forekomster med mulig morsmålpåvirkning.....	36
Tabell 5.9	Forekomster av <i>i</i>	38
Tabell 5.10	Oversikt over forekomster av <i>i</i> med overlappende overbruk av <i>på</i>	38
Tabell 5.11	Andelene av forekomstene av <i>i</i>	38
Tabell 5.12	Andelene av forekomstene av <i>i</i> basert på den totale statistikken.....	39
Tabell 5.13	Generaliserte setninger av riktig bruk.	40
Tabell 5.14	Andel av riktige forekomster med lik preposisjon i russisk.....	43
Tabell 5.15	Antall forekomster og sammenheng med morsmålsbruk.	44
Tabell 5.16	Andel av forekomster og hvorvidt de tilsvarer morsmålsbruken.....	44

1 Innledning

Hvilken rolle har måten vi beskriver verden på for den måten vi opplever verden rundt oss? Hvordan konseptualiserer vi de begrepa vi bruker for å beskrive verden? Og hvordan påvirker dette norskinnlærere når de må lære seg en ny måte å beskrive verden på?

Denne masteroppgava er skrevet i fagfeltet norsk som andrespråk, og er et sjølstendig arbeid for å oppfylle krava til master i nordisk. I løpet av studietida har jeg fått en økende interesse for metaforer og konsepter, og hvilken rolle disse har for andrespråkslæringa og flerspråklighet.

Forskningsobjektet er norskinnlærere med russisk som morsmål sin bruk av preposisjonene *på* og *i* i målspråket. Jeg vil prøve å undersøke hvorvidt det foregår tverrspråklig innflytelse og undersøke i hvor stor grad denne har form av konseptuell transfer fra morsmålet til målspråket for bruken av *på* og *i*. For dette har jeg benytta meg av tre russiske informanter og undersøkt hvordan de bruker disse preposisjonene på norsk. Jeg sammenligner dette med funksjonene til de russiske preposisjonene *на* og *в*, for å se om disse kan ha en påvirkning på hvordan *på* og *i* realiseres i informantenes mellomspråk. Det forskningsspørsmålet som jeg vil prøve å svare på i denne masteroppgava, definerer jeg slik:

Forekommer det overføring fra morsmålet til målspråket for de russiske informantenes bruk av *på* og *i* og i hvor stor grad ser dette ut til å være resultat av konseptuell transfer?

Det teoretiske grunnlaget i masteroppgava mi er kognitiv lingvistikk. Jeg støtter meg blant anna til Scott Jarvis sine beskrivelser av konseptuell transfer (2013) og Lakoff og Johnsons metafor-teori, sånn den er beskrevet i det velkjente verket *Hverdagslivets Metaforer* (2003). Ideen om at måten vi beskriver verden på kan være knytta til måten vi opplever den er gammel, og er ofte referert til som lingvistisk relativisme eller determinisme. Jeg støtter meg også til Slobins versjon av dette, i det han kaller *thinking for speaking* (Slobin, 1996). Dette går blant anna ut på at man observerer lettere detaljer fra det som skjer rundt oss, dersom disse detaljene er koda i språket (Slobin, 1996, s. 76).

I kapittel 2 i denne oppgava gjør jeg rede for disse, samt andre teorier i det teoretiske grunnlaget for undersøkinga mi. I kapittel 3 forklarer jeg *på* og *i* sine funksjoner i norsk, både i romlig og metaforisk bruk, og funksjonene til *на* og *в* i russisk til sammenligning. I kapittel

4 gjør jeg rede for metodene jeg har brukt under datainnsamlinga, og forklarer blant anna fordelene og ulempene med kasusstudier, og hvordan jeg gjennomførte innsamlinga. I kapittel 5 analyserer jeg de innsamla dataene mine, både med antall forskjellige forekomster og som undersøking av mulig transfer. I kapittel 6 diskuterer jeg og reflekterer over funna i analysene mine.

Jeg vil presisere at konseptuell transfer er et komplekst fenomen, og at dette ikke nødvendigvis er den eneste årsaken som ligger bak informantenes bruk av *på* og *i*. Det kan være mange årsaker som man ikke får undersøkt i ei oppgave med dette omfanget. Formålet mitt er å undersøke om det forekommer mulig konseptuell transfer eller ikke.

2 Teori

I dette kapitlet gjør jeg rede for det teoretiske rammeverket denne oppgava er basert på. Masteroppgava mi er skrevet innafor fagdisiplinen norsk som andrespråk, som i seg sjøl er tverrfaglig. Faget er i en stor grad en underdisiplin av lingvistikk, og spesielt nordistikk, da forskningsobjektet for norsk som andrespråk er språklige fenomener, relatert til det norske språket spesifikt. Mer konkret kan man si at forskningsobjektet er det norske språket, når det tilegnes av mennesker med et anna morsmål.

Norsk som andrespråk er en vid disiplin som tar for seg alle aspekter ved språket slik det blir undersøkt i lingvistikken i en andrespråklæringssituasjon. Denne oppgava tar utgangspunkt i kognitive teorier om språkforståelse og språklæringa spesielt. Jeg vil spesielt forklare konsepter og metaforer, men først vil jeg gjøre rede for sentrale begreper og teorier jeg støtter meg på i denne oppgava.

2.1 Norsk som andrespråk

Norsk som andrespråk, eller andrespråksforskning, er et multidisiplinært fagfelt med foten innafor døra til blant anna lingvistikk, kognitiv psykologi og pedagogikk. Ved universitetet i Oslo ligger studieprogrammet under Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved det humanistiske fakultetet.

Noen sentrale begreper innafor norsk som andrespråk som er relevante for oppgava mi er *andrespråk*, *mellomspråk* og *transfer*. Jeg vil gjøre rede for disse og relevansen i forskningsspørsmålet mitt i dette kapitlet.

2.1.1 Andrespråk

Andrespråk er et begrep som virker sjølforklarende, og er enkelt å forstå i sammenheng med begrepa *førstespråk* og *fremmedspråk*. Førstespråket er ofte referert til som morsmål, og er det språket vi lærer først. Man kan ha ett eller flere førstespråk. Berggreen og Tenfjord sier at dette er avhengig av at man har starta å etablere grunnstrukturen av disse innafor treårsalderen (Berggreen & Tenfjord, 2007, s. 16), men Annick de Houwer sier at innlæringa av språka må ha starta rett etter fødselen for å kunne kalle det førstespråk (de Houwer, 2009, s. 2).

Andrespråk og fremmedspråk er de termene vi bruker for de språka man tilegner seg etter

førstespråket/førstespråka. Forskjellen mellom disse er læringsarenaen språket tilegnes i. Fremmedspråklæring forstås hovedsakelig som læring i en klasseromskontekst, det vil si formell undervisning på skolen eller en annen undervisningssituasjon, og språket brukes ikke utafor klasserommet i det daglige liv til vanlig kommunikasjon (Berggreen & Tenfjord, 2007, s. 16). Et eksempel kan være tysk/spansk/franskundervisninga som C-språk på videregående skole. Elevene bruker kun språket i en klasseromssammenheng, og går deretter over til å snakke norsk (ev. anna morsmål) når C-språkstimen er ferdig. Andrespråklæring derimot, regnes som læring av et nytt språk i en læringsarena der målspråket brukes i majoriteten av språkdomena rundt innlæreren. Denne læringa kan også foregå akademisk sånn som fremmedspråklæringa, men hovedforskjellen er at innlæreren vil fortsette å møte på språket og bruke det mesteparten av tida utafor klasserommet også. På denne måten møter andrespråksinnlæreren mye mer språklig innputt i målspråket på en mer naturlig og dagligdags måte enn fremmedspråksinnlæreren (Berggreen & Tenfjord, 2007, ss. 16 -17). Et eksempel på en andrespråksinnlærer av norsk kan være en innvandrер til Norge, som lærer språket på introduksjonsprogram, og som må forholde seg til det norske språket i samfunnet utafor skoletida.

2.1.2 Mellomspråk

Når en andrespråksinnlærer produserer ytringer i målspråket, er det ikke uvanlig at det oppstår en del språklige forskjeller som normalt sett ikke anses som gyldige i det språket. Dette er fordi innlæreren nettopp er en person som lærer seg språket, og har ennå ikke internalisert alle trekk ved målspråket tilstrekkelig. Dette utputtet¹ viser seg å være ganske systematisk og tyder på et internt språklig system for målspråket hos innlæreren, med trekk som kan finnes hos andre innlærere av det samme språket. Dette språklige systemet kalles for mellomspråk (Berggreen & Tenfjord, 2007, s. 18). Termen ble etablert av den sambandsstatsamerikanske lingvisten Larry Selinker², som sier blant anna dette om fenomenet i sammenheng med innlæreres utputt i målspråket:

[...] This set of utterances for *most* learners of a second language is not identical to the hypothesized corresponding set of utterances which would have been produced by a native speaker of the TL [Target Language] had he attempted to express the same

¹ Utputt eller output er muntlige eller skriftlige ytringer. Vi snakker gjerne om utputt i målspråket, for eksempel.

² Selinker bruker termen *Interlanguage* på engelsk, som har blitt oversatt til *Mellomspråk* på norsk. Sjøl om Selinker foreslår mellomspråk som en hypotese, brukes termen i dag teorinøytralt innad i fagfeltet.

meaning as the learner. Since we can observe that these two sets of utterances are not identical, then in the making of constructs relevant to a theory of second-language learning, one would be completely justified in hypothesizing, perhaps even *compelled* to hypothesize, the existence of a separate linguistic system based on the observable output which results from a learner's attempted production of a TL norm. This linguistic system we will call 'interlanguage' (IL) (Selinker, 1972, s. 214).

Sjøl om mellomspråk kan påvises å være systematiske, vil de også kunne variere betydelig ettersom at innlæreren lærer mer av målspråket, blir flinkere og får mer og anna innputt. Dette kan medføre at de avvika fra målspråket som forekommer i utputtet hos innlæreren kan variere mye, og de kan ende opp med å støtte seg til forskjellige alternative aksepterte uttrykksmåter over perioder (Mitchell, Myles, & Marsden, 2013, ss. 13 - 14). Det vil si at innlæreren finner én alternativ måte å uttrykke seg på som han/hun veit virker, og overbruker denne i en periode.

2.1.3 Transfer

Begrepet *transfer* i språkvitenskapen og andrespråksforskninga betegner det fenomenet at trekk fra morsmålet (eller andre språk som innlæreren kjenner til) påvirker andrespråksinnlærerens performanse i målspråket. For førstespråkstalende i målspråket vil dette oppfattes mest merkbart i fonologien og syntaksen i innlærerens språklige utputt (Mitchell et al., 2013, s. 16). I utputtet vil dette oppfattes som *aksent*, påvirka av innlærerens morsmål. Termen ble allerede brukt av lingvisten Robert Lado i sammenheng med kontrastive analyser. Lados hypotese var at likheter og forskjeller mellom morsmålet og målspråket vil gjøre læringa av målspråket lettere eller vanskeligere avhengig av hvor mange likhetstrekk de har, og at dette burde være et hovedfokus i språklæringa (Lado, 1957, s. 2). Denne hypotesen har blitt mye diskutert i ettertida.

Sjøl om at det mangler konsensus på hvor mye morsmålet påvirker andrespråkslæringa, kan man ikke unngå å sjå at morsmålet spiller en rolle. Likheter og forskjeller mellom morsmålet og målspråket, som Lado mente, kan påvirke innlærerens andrespråkslæring og språkforståelse. Dette viser seg i form av det som ofte har blitt kalt *positiv* og *negativ transfer*. Trekk ved målspråket som innlæreren mestrer bedre på grunn av tilsvarende trekk i morsmålet, kalles for positiv transfer. På samme måte, kan utputt på målspråket som avviker fra normen være resultat av forskjeller mellom morsmålet og målspråket. Disse avvika som

stammer fra språklig påvirkning fra morsmålet, kalles for negativ transfer (Szymanska, 2010, s. 62).

2.2 Kognitiv lingvistikk

Kognitiv lingvistikk, som andre kognitive disipliner, er tverrfaglige, og støtter seg på blant annet psykologi og nevrologi (Malcher, 2011, s. 10). Det kognitive synet på andrespråklæring inkluderer ideen om *emergentisme*. Det går ut på at språket er en egenskap som innlæreren kan bruke sine vanlige læremekanismer for å tilegne seg, på samme måte som man ville tilegna seg andre ferdigheter. Ideen er at de språklige strukturene oppstår under læringa (Mitchell et al. 2013, s. 99). Dette står i kontrast til det generative synet om at språkstrukturer er interne og allerede eksisterende i hjernen, og aktiveres via innputt. Dette generative synet støtter seg på Noam Chomskys teori om Universalgrammatikken (Berggreen & Tenfjord, 2007, ss. 311 - 312).

2.3 Lingvistisk relativisme

Hypotesen om lingvistisk relativisme ble først formulert av lingvistene Benjamin Lee Whorf og Edward Sapir basert på forskninga deres på språka til den amerikanske urbefolkninga. Ideen var at de lingvistiske trekka i disse språka hadde en fundamental påvirkning på språkbrukernes oppfattelse av omverda (Kristoffersen & Simonsen, 2005, ss. 156 - 157). En nytolking av lingvistisk relativisme kom med barnespråkforskeren Dan Slobin i 1996 med den såkalte *Thinking for speaking hypothesis* (Slobin, 1996). Hypotesen går ut på at språkbrukerens forståelse av situasjoner rundt seg (bl.a. den spatiale) vil være påvirket av de språklige trekka som er koda i morsmålet (Mitchell et. al 2013, s. 208 og Szymanska, 2010, s. 67). Slobin hevder at barn lærer seg en spesifikk måte for "thinking for speaking" når de lærer morsmålet sitt (Slobin, 1996, s. 76). Ett av eksempla Slobin bruker i hypotesen sin, er barns bruk av bevegelsesverb i språk som er *satellite-framed*³ og *verb-framed*⁴. Til dette brukte han Mercer Mayers barnebok *Frog, Where are You?* (Mayer, 1969) (Mitchell et. al 2013, s. 208 – 209) som jeg også benytter meg av i informantintervjua for datainnsamling til denne oppgava. Konseptuell transfer bygger på ideen om at språklige strukturer påvirker hvordan språkbrukeren oppfatter omverda rundt seg. Dette er en kontroversiell idé som også blir

³ Språk som koder hvilken *måte* man beveger seg på i bevegelsesverba.

⁴ Språk som koder hvilken *retning* man beveger seg i i bevegelsesverba.

referert til som *lingvistisk relativisme*, eller noen ganger for *Sapir-Whorf-hypotesen*, av Sapir og Whorf.

2.4 Konsept

Innafor den kognitive lingvistikken har metaforer en sentral plass. Danninga av metaforer er en lang prosess som starter med sansing av eksterne uttrykk, noe som jeg kommer tilbake til. Vår bruk og forståelse av metaforer sier noe om hvordan vi konseptualiserer verden rundt oss. Derfor er det nødvendig å forklare hvordan *konsepter* forstås i denne sammenhengen. Konsepter er våre mentale forestillinger om objekter og abstrakte begreper. De gir oss muligheten til å organisere vår kunnskap om verden (Eysenck & Keane, 2005, s. 293). Eysenck og Keane hevder at en av hovedfunksjonene til konsepter, er at de gir oss muligheten til å forutse ting basert på tidligere erfaringer fra lignende situasjoner:

We have seen that concepts are useful because they provide an efficient way of representing our knowledge of the world and the objects in it. Another function of concepts is that they permit us to make accurate *predictions*. For example, if we categorise an animal as a cat, we predict that it is unlikely to do us any harm. In contrast, if we categorise an animal as a lion, we predict that it may be dangerous and so take avoiding action.
(Eysenck & Keane, 2005, s. 294).

En annen funksjon til konsepter er at de gir oss muligheten til å kommunisere. Når vi kommuniserer språklig med hverandre, bruker vi alltid vår egen konseptuelle oppfatning av hvordan verden er kategorisert når vi snakker om den (Eysenck & Keane, 2005, s. 295).

Konsepter dannes basert på de sanseinntrykka vi har fra omverdenen og vår evne til å gjenkjenne dem. Disse sanseinntrykka kommer i form av visuelt, taktilt og hørbart innputt til reseptorene våre. Disse sender nerveimpulser til hjernen der sanseinntrykka blir prosessert og fortolka (Eysenck & Keane, 2005, ss. 33 - 34). Men i de visuelle inntrykka vi får, er det mange objekter som overlapper hverandre. Evnen til å prosessere disse og skille ett objekt fra et anna et, er det som kalles gjenkjenning. Det å se hvor ett objekt slutter og det neste starter, å gjenkjenne objekter fra andre synsvinkler til tross for variasjoner i synsinnputtet og evnen til å anerkjenne to objekter med varierende attributter som samme type objekt, inngår i dette fenomenet (Eysenck & Keane, 2005, s. 69). Flere teorier i kognitiv psykologi har oppstått under undersøkinga av dette fenomenet, slik som gestaltpsykologiens *Law of Prägnanz*

(Eysenck & Keane, 2005, s. 70). Etter at vi gjenkjenner et objekt kan vi automatisk bruke den kunnskapen vi har om den typen objekt ut ifra situasjonen.

Og det er her analogien om katter og løver kommer inn, da det er måten vi kategoriserer konsepta våre som lar oss gjøre dette. Det er flere modeller og teorier for hvordan denne taksonomien for konseptuelle kategorier fungerer. En av de eldste modellene for dette som mange kanskje er kjent med, er *defining-attribute approach*. Modellen går ut på at konseptuelle kategorier baserer seg på definerende trekk som objekter må ha for å inngå i kategorien. Ett eksempel på dette er konseptet FUGL, som har de definerende trekkene *har fjær*, *har nebb* og *legger egg*. På denne måten har man et taksonomisk system med tydelige og organiserte grenser for konsepta (Eysenck & Keane, 2005, ss. 295 - 296). Problemet med denne modellen er at alle forekomster av konseptet FUGL, vil være like sterke representanter for kategorien ettersom de har disse kriteriene. Vi vil kanskje ikke si at pingviner, strutser, ørner og papegøyer har alle like stor grad av "fugleaktighet". Et annet trekk som de fleste vil tenke på når vi snakker om fugler er jo for eksempel at de *kan fly*.

En modell som tar for seg dette fenomenet er *Prototype Theory*. Den baserer seg på samme premiss som *defining-attribute approach* med å kategorisere objekter basert på definerende trekk. Forskjellen er at modellen definerer hva som er en *prototypisk* variant av dette konseptet. Objekter blir dermed kategorisert sammen basert på hvor like de er prototypen. I stedet for *definerende* trekk, kan man heller snakke om *karakteriserende* trekk (Eysenck & Keane, 2005, ss. 297 - 298). Noen objekter i taksonomien vil da anses som mer prototypiske eller mer representative eksempler av et konsept. Denne kategoriseringen har veldig frynsete grenser.

To konsept som er relevante for undersøkningen min er ROM og OVERFLATE. Disse har med hvordan vi avgrenser inn/ut dikotomien av beholdere. *Rommet* er på innsida, og *overflata* er på utsida. Disse konseptene lærer vi ved å observere denne fysiske tilstanden rundt oss. Jeg kommer tilbake til dette når jeg presenterer beholdermetaforer.

2.4.1 Frame Semantics

Et fellestrekk mellom de modellene for konsepttaksonomi nevnt ovenfor, er at hyponymene avhenger av trekkene sine for å kunne plasseres i en konseptuell kategori. En nyere modell for dette tar for seg den mentale kategoriseringen fra et helt annet perspektiv. Denne modellen

kalles *Frame Semantics*, og ble utvikla av den kognitive lingvisten Charles J. Fillmore. Denne modellen deler ikke konsepter inn i kategorier basert på trekk og kvaliteter som definerer dem, sånn som i Defining-Attribute Approach og Prototype Theory. Ideen er at vi mentalt organiserer konsepter som hører sammen ut ifra våre erfaringer om disse konseptene. Ett eksempel som blir gitt av William Croft og D. Alan Cruse (2004) er at konseptet RESTAURANT har en mengde andre konsepter som det blir assosiert med eller har relasjon med. Disse er for eksempel KUNDE, KELNER, BESTILLING, SPISING, REGNING osv. (s. 7). Når vi da er i en situasjon der konseptet RESTAURANT er relevant, vil disse andre relaterte konseptene nødvendigvis være aktuelle for oss. Alle disse konseptene inngår da i samme *frame*⁵. Når jeg da sier til en venn at jeg gikk på restaurant i går, vil alle disse relaterte konseptene i domenet RESTAURANT bli aktuelle for konteksten i dialogen. De vil da kunne følge opp med ”Hva å du? (konseptet SPISING)” eller ”Var det dyrt? (konseptet REGNING)”.

Croft og Cruse (2004) definerer et *frame*(domene) som ”*a coherent region of human knowledge, or as a coherent region of conceptual space*” (s. 14). Dette kunnskapsområdet innebærer et system av konsepter der man må forstå alle komponentene for å forstå helheten. Det vil si at man må forstå alle komponentene i domenet i relasjon til hverandre. Når vi tar ordet *restaurant* som i eksempelet ovenfor, kan vi forstå det ut ifra sjølve konseptet eller komponentet det representerer, og helheten den er en del av. Disse komponentene kalles *profiles* og helheten kalles *base* (Croft & Cruse, 2004, s. 15). Hvis vi forholder oss til restaurant-eksempelet vil da konseptet restaurant, som et sted for spising, være *profile*-relasjonen til dette konseptet. Når vi bruker det vil *basen* den tilhører, gjøre resten av konseptene (som også er profiler) relevante, som inngår i domenet. *Profile-Base*-relasjonen fasiliterer for presupposisjoner, da ingen konsepter fungerer autonomt, utafor et system eller base. Bruken av konseptet KELNER vil da gi oss anledning til å anta at flere konsepter i samme base er involvert. Croft og Cruse gir flere eksempler på dette, sånn som at konseptet NIESE må forstås i sammenheng med konseptet SLEKTSKAPSSYSTEMER, eller at konseptet HELG må forstås i sammenheng med hele kalendersystemet (2004, s. 16).

Denne modellen gir et perspektiv på de semantiske forskjellene for ord og konsepter i forskjellige språk. Når vi har et konsept, må dette forstås ut ifra helheten. Denne helheten kan være kulturelt betinget, og derfor være koda annerledes fra språk til språk. Det vil si at et

⁵ Heretter referert til som *domene*.

konsept har en profil til forskjellige baser eller domener avhengig av språk. Charles Fillmore sammenligner det engelske konseptet LUKEWARM med det japanske NURUI. Begge disse har profilen ”en tilstand av å være i romtemperatur”. Men disse tolkes ut ifra forskjellige forutsetninger. Det engelske LUKEWARM forstås vanligvis i sammenheng med væsker som helst skal drikkes kalde, mens det japanske konseptet NURUI forstås i sammenheng med væsker som helst skal drikkes varme (Fillmore 1982a, s. 212, som referert i Croft & Cruse 2004, s. 20). Konsepta kan da sies å ha samme profil, men at de tilhører forskjellige domener eller baser.

2.5 Metaforer

Metaforer har tradisjonelt vært forstått som et poetisk redskap. I dag er metaforens integrerte rolle i språket anerkjent, og undersøkes som et lingvistisk og et kognitivt fenomen. Man bruker et sett med ord og uttrykk for å referere til noe anna. Et eksempel på en poetisk metafor kan være å referere til et menneskeliv som et kalenderår; man kan da bruke januar og februar til å referere til barndommen, og november og desember til alderdommen. Metaforer er bygd på konsepter. Og da vi veit at et konsept må forstås ut ifra ei helhet, vil hele det konseptuelle domenet for det metaforiske konseptet være gjeldende under metaforbruken. Hvis vi tar TID SOM ROM som eksempel, kan vi si at vi er på *dørstokken* til desember, og ser på desember måned som en beholder, eller et *rom/hus*, og dørstokker inngår i det samme konseptuelle domenet som rom og hus.

George Lakoff og Mark Johnson beskriver i det kjente verket *Hveragslivets Metaforer* (2003)⁶ hvordan metaforer ikke er et fenomen vi kun finner i poesien, høvelig språk eller ikke-standard språksituasjoner. De kom fram til at hele begrepssystemet vårt er gjennomsyra av metaforbruk. Dette inkluderer hverdagsspråket vårt til alle slags situasjoner, samt poetisk språk (s. 7). Lakoff og Johnson mener at dette er noe folk flest ikke er klar over at de gjør, da det inngår i begrepsapparatet vårt.

Metaforer er bygd opp av to bestanddeler, og metaforer forstås som det å bruke begreper og ord fra ett konseptuelt domene for å snakke om et anna konsept eller konseptuelt domene. Det domenet som vi bruker begrepene fra for å beskrive noe anna, kalles for *kildedometet*. Det konseptuelle domenet vi faktisk prøver å si noe om, som vi behøver et begrepsapparat for,

⁶ Ble originalt utgitt som *Metaphors We Live By* i 1980 av The University of Chicago. Versjonen jeg refererer til, er den norske utgaven fra Pax Forlag, oversatt av Mie Hidle.

kalles for *måldomenet* (Golden, 2005, s. 19). Dersom vi benytter oss av begrepa brukt i domenet ROM for å snakke om domenet TID, vil ROM være kildedomenet og TID være måldomenet. Et eksempel kan være ”Jeg har bodd i Norge i to år”. Der i tilhører kildedomenet ROM, men brukes av TID.

Denne metoden for å referere til et konsept med et anna kalles for *mapping*, eller *projisering* på norsk. George Lakoff bruker metaforprojiseringa LOVE IS A JOURNEY som eksempel: ”Look how far we’ve come.”, ”It’s been a long, bumpy road.”, “We may have to go our separate ways” osv. Disse er hverdagslige uttrykk i engelsk for å snakke om kjærlighet. Om forholdet mellom kildedomenet og måldomenet i dette eksempelet sier han:

The metaphor involves understanding one domain of experience, love, in terms of a very different domain of experience, journeys. More technically, the metaphor can be understood as a mapping (in the mathematical sense) from a source domain (in this case, journeys) to a target domain (in this case, love).
(Lakoff, 1993, ss. 206 - 207).

Ofte er det abstrakte konsepter som inngår i måldomenet, mens kildedomenet er basert på objekter, fysiske tilstander (særlig kroppsuttrykk) eller andre konsepter for ting i den fysiske verda. Lakoff og Johnson (2003) gjør rede for en rekke forskjellige typer metaforer. Blant anna *strukturmetaforer*, *orienteringsmetaforer*, *ontologiske metaforer*, *personifikasjon* og *metonymi*. Projiseringa for disse baserer seg på forskjellige typer konsepter fra erfaringa vår. Jeg vil kort gjøre rede for hva noen disse metafortypene går ut på.

Strukturmetaforer fungerer, akkurat som forklart ovenfor, ved at man bruker et begrepsdomene for å referere til noe anna. Dette inkluderer eksempelet KJÆRLIGHET ER EN REISE, som Lakoff gir. Vi refererer til tid som en begrensa og verdifull ressurs som kan investeres og sløses, slik som annen kapital. På samme vis kan man angripe et ståsted eller forsvare sin argumentasjon i en debatt. Disse er klassiske eksempler på at vi bruker begrepsapparatet fra ett domenet for å referere til et anna i hverdagslig tale.

Orienteringsmetaforer er, i følge Lakoff og Johnson (2003), ikke basert på å bruke et begrepsapparat for et konsept til et anna. De er derimot basert på vår erfaring av fysisk eksistens, med tanke på romlige forhold. Orienteringsmetaforene baserer seg på de grunnleggende fysiske relasjonene objekter har i rommet. Det vil si OPP-, NED-, INN-, UT-relasjoner (ss. 17, 20). Disse konseptene av romlige forhold basert på den fysiske erfaringa er mer eller mindre universelle blant alle mennesker. Noen eksempler som Lakoff og Johnson

(2003) gir er projiseringene GLAD ER OPP; TRIST ER NED og MER ER OPP; MINDRE ER NED. De gir blant anna disse eksempelsetningene som vi også har i norsk ”Det var *oppløftende*.”, ”Humøret *steg*.”, ”Jeg føler meg *nedtrykt*.”, ”Inntekten min ble *høyere* i fjor.”, ”Inntekten hans *sank* i fjor.” og ”Hvis du er for varm, kan du skru *ned* ovnen.” (ss. 18 - 19). Forklaringene de gir på disse, er at tristhet og depresjon vises med en nedsenka holdning (NED), mens positive holdninger vises ved å være rakrygga (OPP). For MER ER OPP; MINDRE ER NED forklarer de det med at i en fysisk haug med et stoff vil mengden korrelere med høgda på haugen. Bruken av forskjellige orienteringsmetaforer kan være påvirket av kultur (s. 17). Det finnes også slike orienteringer som ikke gjenspeiler seg i våre kulturelle verdenssyn, og heller baserer seg på balanse, sentrering og en AKTIV/PASSIV-orientering heller enn en OPP/NED-orientering (s. 26). Sjøl om bruken av disse metaforene varierer fra kultur til kultur, er de likevel basert på det samme erfaringsgrunnlaget av fysisk eksistens.

En annen type metaforer er *ontologiske metaforer*, eller entitets- og stoffmetaforer. Det vil si at vi omtaler abstrakte konsepter som fysiske ting eller gjenstander. I stedet for å basere projiseringa på vår fysiske erfaring av retninger, bruker vi vår fysiske erfaring av stoffer og entiteter. Når vi bruker ontologiske metaforer omtaler vi abstrakte konsepter som følelser, tanker, hendelser og aktiviteter egenskapene som om de er stoffer og entiteter. Dette gir oss tilgang til begrepssystemet som vi bruker for å snakke om stoffer og entiteter, slik at vi kan kvantifisere og kategorisere dem (Lakoff & Johnson, 2003, s. 27). Ved å snakke om for eksempel en entitetsmetafor kan vi beskrive egenskaper som fysiske avgrensninger, agens osv. Det finnes flere typer ontologiske metaforer, som personifikasjon og rommetaforer, som er spesielt aktuelle for denne oppgava.

En vanlig type ontologisk metafor er personifikasjon, der vi bruker et begrepssystem med menneskelige egenskaper og agens for abstrakte, ikke-menneskelige konsepter. Lakoff og Johnson (2003) gir eksempelet INFLASJON ER EN ENHET for projisering av en entitetsmetafor (s. 28), slik at vi kan bruke dette begrepssystemet for det abstrakte konseptet INFLASJON. Videre kan man bruke projiseringa INFLASJON ER ET MENNESKE, slik at vi kan omtale inflasjonens funksjon og effekter med begreper fra menneskelige handlinger. Lakoff og Johnson gir den mer spesifikke projiseringa INFLASJON ER EN FIENDE for å forklare begrepsbruk som ”Inflasjonen *har angrepet* grunnlaget for vår økonomi.” og ”Inflasjonen har *stjålet* sparepengene mine.” (s. 34). Denne metaforen forteller oss hvilke

holdninger man skal ha til inflasjon (noe man må verne seg mot og gå til angrep mot). Et annet eksempel kan være å omtale sykdommer med begreper som gir dem agens som et menneske.

2.5.1 Eksempelen "Over"

Ontologiske metaforer som personifikasjon er en klassisk type metafor som de fleste kjenner til uten å være kjent med Lakoff og Johnsons verk. Noe mange sikkert ikke tenker over i dagligspråket sitt er hvordan preposisjonene vi bruker ofte er del av metaforer. I *Women, Fire, and Dangerous Things* (1987) illustrerer Lakoff hvordan den engelske preposisjonen *over* brukes i metaforer. (s. 418). Lakoff sier blant annet:

A great many metaphorical models use a spatial domain as their source domain. Among the most common source domains for metaphorical models are containers, orientations, journeys (with paths and goals), vertical impediments, etc. (Lakoff, 1987, s. 435).

Noen slike kildedomener har vi sett på, slik som GLAD ER OPP og KJÆRLIGHET ER EN REISE. Noen eksempler på metaforisk bruk av engelsk *over* som Lakoff gir, er i uttrykket "get over" som i "Harry still hasn't gotten *over* his divorce" (s. 439). Dette uttrykket benytter seg av to metaforer. Det første er at hindringer eller problemer forstås metaforisk som vertikale landemerker som man må komme seg *over* for å løse. Den andre metaforen er i projiseringen LIVET ER EN REISE. Så skilsmissen til Harry er en hindring i livet hans, altså et vertikalt objekt på en reise som han må komme seg *over* for å fortsette med reisen (Lakoff, 1987, s. 439). Et annet eksempel er i setningen "The play is *over*" (Lakoff, 1987, s. 439). Et skuespill er en aktivitet med definerte grenser (start og slutt) og er i denne sammenheng en entitetsmetafor. Aktiviteten forstås som et landemerke, og utførelsen av aktiviteten forstås metaforisk som en reise *over* dette metaforiske landemerket. Ved slutten av skuespillet har man kommet seg *over* landemerket (Lakoff, 1987, ss. 439 - 440).

2.5.2 Beholdermetaforer

Konsepter dannes, som sagt, fra sanseinntrykk vi får fra den fysiske verden. Vi bruker også vår egen erfaring som fysiske vesen for å forstå omverden. Forståelsen av våre egne fysiske kropper er del av grunnlaget for vår forståelse av konseptet ROM. Vi merker at hudoverflata markerer grensa mellom hva som er *ut* og *inn* i kroppene våre (Lakoff & Johnson, 2003, s.

31). Vi etablerer et konseptet ROM basert på denne forståelsen av avgrensinga mellom *ut* og *inn*, enten det gjelder kroppene våre eller andre objekter som bygninger, værelser osv.

Bokmålsordboka gir denne beskrivelsen for ordet *rom*:

”rom n. (norr. *rúm*)

1 volum, utstrekning, plass

det var r- til 45 i bussen / det var et åpent r- mellom husene / utstrekning i tid og r- / gi gleden r- / gi r- for noe / det var ikke r- for tvil / synet hans vant r- vant terreng, hadde framgang

2 avdeling, atskilt del

en lommebok med fire r- / det var tre r- i kista / laster-

- i overført betydning: felt, sektor, sfære
mediene bør skille mellom det private og det offentlige r-

3 værelse

fire r- og kjøkken / hotellr-, kjellerr-

4 i bestemt form : universet

stjernemylderet ute i r-met”

(Bokmålsordboka, 2015)

Punkt 2 og 3 av ordbokas forklaring av ordet *rom* på norsk, passer til den beskrivinga av konseptet ROM som et avgrensa område som skiller mellom *ut* og *inn*. Denne *ut/inn*-dikotomien projiserer vi ofte på andre objekter og konsepter rundt oss. Vi snakker for eksempel ofte om arbitrære avgrensinger som om at de var fysiske. Dette gjelder blant anna landegrenser, der vi refererer til et geografisk område som et konseptuelt rom. Dette er et eksempel på en *beholdermetafor*. Denne projiseringen, LAND ER BEHOLDERE, gir oss muligheten til å referere til land, som ikke har tydelige fysiske avgrensinger, med det begrepsapparatet vi bruker for å referere til andre, mer prototypiske beholdere som esker eller hus. Vi sier ofte ting som å reise *inn* eller *ut* av Norge, eller å slippe flyktninger *inn* i landet osv.

En annen vanlig bruk av beholdermetaforer er for å beskrive *synsfelt*. Vår visuelle persepsjon har avgrensinger, og når vi vil referere til det avgrensa synsfeltet vårt i et visst tidspunkt, bruker vi ord fra domenet BEHOLDER. Lakoff og Johnson (2003) foreslår dermed projiseringen SYNSFELT ER BEHOLDERE, som vi bruker for å ha et begrepsapparat for å snakke om synsfeltet. De gir eksempla ”Jeg har ham *i sikte*.”, ”Han er *ute av syne* nå.”, (s. 32)

osv. Denne metaforen er naturlig, da synsfeltet vårt har fysiske avgrensinger, som består enten av vegger eller andre objekter som sperrer for synet vårt, eller rett og slett vinkelen på hvor lys kan treffe retina.

I følge Lakoff og Johnson (2003, s. 32) beskriver vi også hendelser, handlinger, aktiviteter og tilstander som beholdermetaforer i språket vårt. Disse regnes som ontologiske metaforer, da vi projiserer hendelser og handlinger som GJENSTANDER, aktiviteter som STOFFER og tilstander som BEHOLDERE. Som eksempel på en hendelse eller handling nevner Lakoff og Johnson aktiviteten løping. ”Så du løpet? (Løpet som GJENSTAND)”. Løp er ikke et objekt, men vi konseptualiserer det som en GJENSTAND i språket vårt, og bruker ord fra kildedomenet for å referere til det. Men GJENSTANDER kan også være BEHOLDERE; ”Er du med i løpet på søndag? (Løpet som BEHOLDERGJENSTAND) (Lakoff & Johnson, 2003, s. 32)”. Et løp eksisterer med avgrensinger i tid og rom, og disse grensene gjør at vi projiserer løp og andre hendelser med slike begrensinger som BEHOLDERE. I dagligspråket sier vi at noe befinner seg *innafor* eller *utafor* en hendelse eller handling.

Lakoff og Johnson (2003, s. 33) sier at *aktiviteter* beregnes som BEHOLDERE metaforisk fordi de er STOFFER, samt at de består av *handling*er som er BEHOLDERGJENSTANDER, og fordi man putter energi *inn i* en aktivitet og får resultater *ut av* dem: ”Midt i vindusvasken sølte jeg vann utover hele gulvet.”, ”Jeg la mye energi i vindusvasken.”, ”Jeg får mye glede ut av å vaske vinduer”.

Vi konseptualiserer også *tilstander* som BEHOLDERE. Vi bruker begreper som at vi beveger oss *inn* eller *ut* av en tilstand, eller at vi *befinner oss i* en. Vi kan derfor si at vi bruker projiseringa TILSTANDER ER BEHOLDERE. Lakoff og Johnson (2003, s. 33) gir noen eksempler på dette: ”Han forlot stedet i raseri”, ”Han er på vei ut av koma”, ”Omsider ristet han av seg den sløve tilstanden han hadde vært i siden slutten av eksamensuken”.

I informantintervjua mine finner jeg også eksempler på slike beholdermetaforer. For eksempel ”[...] han [gutten] prøver å [...] rope i hullet. Men hund er ikke interessert i det [...]”. Her er beskriver man en handling som en beholdermetafor. Handlingen er *ropinga* til gutten, og dette konseptualiseres som en beholder da hunden kunne ha investert interesse *i* denne handlinga (men gjorde det ikke). Handlinga impliserer aktiviteten *roping*, som hunden i dette eksempelet ikke er interessert *i*.

2.6 Konseptuell transfer

Transfer, sånn som jeg har beskrevet det, tar ikke for seg begrepet i en kognitiv sammenheng. Transfer av syntaks, semantisk kategorisering og fonologi faller under det vi vil kalle *lingvistisk transfer*. Den typen transfer jeg undersøker i denne oppgava er det vi kaller *konseptuell transfer*, og er et forskningsobjekt som faller under den kognitive vinklinga av andrespråksforskning og tospråklighetsforskning. Scott Jarvis gir denne forklaringa på begrepet:

Conceptual transfer refers to cases where language learners', bilinguals', and multilinguals' language behavior exhibits crosslinguistic effects (or transfer) that are interpreted as having taken place in the speakers' conceptual system prior to the conversion of their preverbal messages into language. (Jarvis, 2013, s. 115).

Måten vi konseptualiserer verda og kategoriserer konsepter på, varierer mellom mennesker, og disse er ofte koda i språket på forskjellige måter. For flerspråklige og andrespråkinnlærere vil disse påvirke hverandre på samme måte, slik som fonologiske eller syntaktiske trekk i lingvistisk transfer. Det er da snakk om *tverrspråklig innflytelse*. Scott Jarvis sier så følgende om forskjellene mellom lingvistisk og konseptuell transfer:

Conceptual transfer deals largely with the elements of meaning that people choose to express in given contexts, and is therefore a type of meaning transfer. But is not limited to semantic transfer. Whereas semantic transfer arises largely out of the different ways in which meaning is lexicalized and grammaticized in different languages, conceptual transfer is assumed to originate from language-specific characteristics of a person's conceptual system rather than from his or her linguistic (including semantic) knowledge per se. (Jarvis, 2013, s. 115).

Jarvis beskriver også at begrepet *konseptuell transfer* kan forstås på tre forskjellige nivå: *observasjon*, *tilnærming* og *hypotese*-nivå (Jarvis, 2011, s. 1). Observasjonsnivået er en uformell tilnærming til konseptuell transfer. Jarvis beskriver observasjonsnivået som den observasjonen vi foretar, at flerspråklige og andrespråkinnlærere er prega av morsmålet når de uttrykker som om objekter, handlinger og forhold som konsepter på målspråket (Jarvis, 2011, s. 1).

Anecdotal evidence for this abounds, such as from my own informal observation that bilinguals from different L1 backgrounds seem to differ relatively predictably with respect to whether they refer to their breakfast cereal with singular versus plural pronouns (e.g., *This is good!* versus *These are good!*), as if they view it slightly differently. (Jarvis, 2011, ss. 1 - 2)

Dette er observasjoner som alle foretar seg når man observerer flerspråklige og andrespråksinnlærere i både formelle og uformelle sammenhenger, eller når man lærer seg et nytt språk sjøl. Men dette gjelder ikke bare for observasjoner i hverdagslige situasjoner eller i klasserom; man kan også observere slike fenomener i empiriske undersøkelser av språklig utputt hos flerspråklige eller hos andrespråksinnlærere fra forskjellige språkbakgrunner (Jarvis, 2011, s. 2).

En mer formell forståelse av termen konseptuell transfer er på forskningsnivået, i følge Jarvis. Jarvis mener at påvisninga av konseptuell transfer stille krav til metodene som brukes. Med dette mener man termen konseptuell transfer knytta til undersøkelser av tverrspråklig innflytelse ut fra teoretiske og empiriske utviklinger i kognitiv lingvistikk og kognitiv psykologi (Jarvis, 2011, s. 2). Et eksempel kan være undersøkelser som baserer seg på Slobins thinking-for-speaking-hypothesis. Slobins teori leder til nye undersøkelser om hvordan morsmålet preger hvordan vi uttrykker blant anna bevegelse, og hva dette viser oss om mentale mønster for konseptualisering.

Jarvis sier at konseptuell transfer kan også forstås som en hypotese:

More specifically, it refers to the hypothesis that certain instances of cross-linguistic influence in a person's use of one language originate from the mental concepts and patterns of conceptualization that the person has acquired as a speaker of another language. (Jarvis, 2011, s. 3)

Denne hypotesen testes i kognitive undersøkelser av flerspråklighet og andrespråkslæring i lingvistikken og psykologien, og er et av formåla med denne masteroppgava.

2.6.1 Om undersøkelse av konseptuell transfer

Forskningsobjektet mitt involverer i stor grad konseptuell transfer. Når man undersøker mulige forekomster av konseptuell transfer, er det noen ting man må passe på. En av disse er at forekomsten som undersøkes faktisk er konseptuell transfer, og ikke semantisk transfer. Semantisk transfer er da en form for lingvistisk transfer, og omhandler trekk som ligger i språket sjøl, og ikke i den mentale taksonomien.

[...] when a Finnish speaker uses the word *language* instead of *tongue* in the sentence *He bit himself in the language* (Ringbom, 2001, p. 64), the cause of the transfer is the learner's carryover of the polysemous links between the Finnish word *kieli* ('tongue'; 'language') and two very different concepts: one for the physiological organ in a

person's or animal's mouth, and one for a system of communication. The English word *tongue* also has polysemous links to both concepts, but the English word *language* does not. The Finnish-speaking learner's problem in this case is not a conceptual inability to distinguish between the two concepts; it is his understanding of which (and how many) concepts the word *language* can refer to. This is a clear case of semantic, but not conceptual transfer. (Jarvis, 2007, s. 60)

Scott Jarvis gir her et eksempel på semantisk transfer, og forskjellen mellom dette og konseptuell transfer. For en med finsk som morsmål, vil den konseptuelle kategoriseringa av *språk* og *tunge* være den samme som hos en med engelsk som morsmål. Forskjellen ligger bare i at ordet *kieli* har to betydninger. Forskjellen er altså reint semantisk.

En annen faktor man må ta høyde for i undersøkelsen av konseptuell transfer, er at noen ganger er ikke de tilsynelatende konseptuelle forskjellene mellom to språk avhengige av språket i det hele tatt. Det kan rett og slett være forskjeller mellom konsepter innad i samme språkgruppe, avhengig av andre faktorer som yrkesgruppe, alder osv. Disse har ofte særegne terminologier og sjangre seg i mellom, og refererer til konsepter de ikke har felles med det større språksamfunnet de hører til (Jarvis, 2007, s. 60). På samme måte som to personer av samme yrke med forskjellig språklig og kulturell bakgrunn kan ha samme fagsjargong, kan de da også ha en felles konseptualisering av enkelte domener enn det de utafor yrkesgruppa har. For eksempel to piloter fra forskjellig kulturell bakgrunn, vil ha en felles basis i mange fagrelaterte konsepter om fly og flyging, som andre utafor yrkesgruppa ikke har.

De konsepta som er tema for denne masteroppgava er ROM og OVERFLATE. Begge disse finnes i både russisk og norsk. Men den *interne strukturen* i disse er forskjellige mellom språka. Med *interne struktur*, mener man hva man vil inkludere innafor et konsept (prototyper og akseptable variasjoner). Det vil si at sjøl om begge har konseptet OVERFLATE, vil en med norsk som morsmål ha andre rammer for hva de konseptualiserer som en overflate, og hva som befinner seg på en overflate enn hva en med russisk som morsmål har. En russisktalende norskinnlærer, som informantene mine er, vil da hypotetisk kunne bruke den samme interne strukturen i konseptet OVERFLATE som hun bruker i russisk når hun produserer utputt på norsk. I følge Scott Jarvis (2007, s. 62) finnes det betydelige og overbevisende bevis for akkurat denne typen transfer.

2.7 Tidligere forskning

Det har blitt foretatt lignende studier av konseptuell transfer i sammenheng med preposisjonsbruk tidligere. Det er spesielt to studier, med nesten samme forskningsobjekt som i denne masteroppgava, som jeg vil nevne. Den første er en annen masteroppgave ved UiO av Jenny Malcher. Oppgava *Jeg liker å treffe folk i café. Man må nyter de fine tingene på verden!* (2011) er en korpusbasert studie av tyske, engelske og spanske norskinnlæreres bruk av *på* og *i*, og undersøker morsmålstransfer. Malcher undersøker også konseptuell transfer, og benytter seg av mange av de samme teoriene i kognitiv språkvitenskap (Malcher 2011) som jeg gjør i denne oppgava.

Den andre oppgava er Oliwia Szymanskas doktoravhandling ved UiO, *Konseptualisering av rommet hos polske norskinnlærere – Utfordringer og diagnoser* (2010). Dette er også en korpusbasert undersøkning av norskinnlæreres (spesielt polske) bruk av *på* og *i*, og særlig konseptuell transfer. Begge disse oppgavene – og særlig Szymanskas – er betydelig mer omfattende enn denne, og bruker en annen forskningsmetode enn det jeg gjør i mitt forskningsprosjekt (korpusbasert studie i motsetning til kasusstudie). Men jeg benytter meg mye av det samme teoretiske grunnlaget som disse, og vil referere til dem enkelte steder for å sammenligne funn.

3 Preposisjonene på og i

3.1 Norske preposisjoner

Ifølge George Lakoff og Mark Johnson i *Hverdagslivets Metaforer* baserer vi vår erfaring og opplevelse av konseptet ROM på vår egen eksistens som fysiske vesener. Hudoverflata representerer avgrensinga mellom det som er *ut* og det som er *inn* i våre fysiske kroppar. Denne dikotomien projiserer vi på andre gjenstander rundt oss, sjøl om de ikke har like åpenbare fysiske avgrensninger som kroppene våre (2003, s. 31). Når vi gjør dette for abstrakte konsepter, har vi da metaforisk bruk av *på/i*, eller beholdermetaforer.

I og *på* er blant de mest frekvente orda vi bruker i norsk (Golden, 2014, s. 45)⁷. I leksikografisk bokmålskorpus finner vi 1435417 forekomster av *på*, og 2410765 forekomster av *i*⁸ (Bokmålskorpuset, Tekstlaboratoriet, 2010). De er preposisjoner, og har en brei funksjon i språket.

Szymanska (2010) sier blant anna dette om *i* og *på*:

I (in) og *på (on)* omtales i litteraturen som to basiske preposisjoner, men nesten alle forskere understreker at det er utrolig vanskelig å finne faste holdepunkter som kunne forklare semantikken bak dem [...]
(Szymanska, 2010, s. 28).

I følge Golden, Mac Donald og Ryen (2014) er preposisjoner ubøyelige ord som kommer foran andre ord for å danne preposisjonsfraser. Disse uttrykker blant anna stedsforhold, tidsforhold, abstrakte forhold og eieforhold (s. 99).

På og *i* utfyller alle disse funksjonene i norsk, med unntak av å uttrykke eieforhold. Vi bruker *på* og *i* for å uttrykke spatiale relasjoner til fysiske objekter og steder vi observerer rundt oss. Det semantiske innholdet i preposisjonene vil da være veldig tydelige, da alle har anlegg til å sanse det fysiske rommet rundt oss.

⁷ Basert på det web-baserte korpuset *NoWac*, med 700 millioner lemmatiserte graford, er *i* rangert nummer 3, og *på* rangert nummer 6 av de mest frekvent brukte orda i norsk.

⁸ Talla er tatt fra leksikografisk bokmålskorpus ved tekstlab i UiO, 19.03.2015. Korpuset er utvikla ved avdeling for bokmålsleksikografi ved ILN i UiO for å dokumentere bruken av bokmål i tekster fra 1985 til i dag.

Annette Herskovits bruker begrepet *ideal meaning*, eller ideell betydning, for å beskrive preposisjonsbrukets spatiale forhold/geometri i en perfekt og uambiguøs spatial verden (Herskovits, 1986, s. 3). Utover dette er det flere faktorer som gjør preposisjonsbruken mindre tydelig; sånn som kontekstavhengige faktorer og språklig konvensjon. Sjøl om vi sanser rommet ut ifra samme premisser som alle andre, vil disse faktorene påvirke hvordan vi tolker og beskriver rommet i språket. Dette kan forstås som den grunnleggende betydningen av *på* og *i*.

Som Golden et al. sier, bruker vi også preposisjoner, inkludert *på/i*, for å uttrykke tidsforhold eller andre abstrakte forhold. Bruken av forskjellige spatiale preposisjoner distribueres veldig forskjellig på tvers av forskjellige språk (Szymanska, 2010, s. 33). Dette gjelder også tilsynelatende beholdere som kjøretøy og bygninger, da man kan fint si på norsk at man befinner seg *på* bussen eller *på* kafeen, sjøl om at man reint fysisk befinner seg inne i en beholder. Bruken av preposisjon endrer da det semantiske innholdet i setninga. Som sagt, beskriver *på/i* blant anna romlige relasjoner mellom objekter og steder. På norsk kan man si at man er *i* huset, katta er *på* bordet, eller at nøklene ligger *i* skuffen. Disse eksempla kan man si viser den ideelle meninga til preposisjonene. Men når man snakker om bygninger med visse funksjoner som kafé, kino, teater, restaurant, politistasjon osv. bruker man preposisjonen *på* fremfor *i*. Og når man snakker om å befinne seg i geografiske områder som land, bruker man alltid *i*, med mindre dette landet er også ei øy. Man befinner seg også alltid *i* en by, men *på* landet. Dette er til tross for at man ikke befinner seg i et fysisk rom, reint spatialt, men heller i en metaforisk beholder. Dette kan være basert på mange grunner, slik som historisk bruk, klarere grenser eller arbitrære konvensjoner. Bruken av *på/i* i slike sammenhenger er da påvirka av kontekst og konvensjon.

På/i har også en temporal funksjon i norsk. Vi bruker uttrykk som *i tide*, *på onsdag*, *i august*, *i 2015*, eller setninger som ”jeg skal jogge *i* to timer” og ”jeg kan holde pusten *i* to minutter”. Her kan man da snakke om at man opererer med metaforen TID ER EN BEHOLDER. Eller som Lakoff og Johnson beskriver det, er hendelser avgrensa av tid og rom, og disse danner da en beholder, og handlinger og begivenheter som foregår innad i disse rammene er da beholdergjenstander (Lakoff & Johnson, 2003, s. 32).

En annen funksjon av *på/i* i norsk er for å markere tilhørighet eller tilknytning for objekter. Golden et al. bruker eksempla ”Innbyggerne *i* byen klaget. De ansatte *på* kontoret er gått hjem. Lederen *av* ekspedisjonen ble intervjuet *på* tv.” (Golden et al., 2014, s. 101).

Man kan også bruke *på/i* for å uttrykke abstrakte forhold på norsk (Golden et al. 2014, s. 101). Man kan si at man er *i* et godt/dårlig humør, eller at man går noen *på* nervene. Når vi bruker preposisjonen *i* på denne måten, er det fordi vi konseptualiserer menneskelige tilstander som beholdere. Lakoff og Johnson gir eksempla ”Han forlot stedet *i* raseri” og ”Han sank ned *i* en depresjon” (Lakoff & Johnson, 2003, s. 33).

På norsk kan vi bruke preposisjoner for å danne adverbialfraser. Dette kan man gjøre ved å bruke *på/i*, som i ”han gikk *på* kino”, eller ”han reiser *i* morgen”. Man kan også bruke andre preposisjoner som forledd for å lage sammensatte preposisjoner som *inn + i*: *inni*, *opp + på*: *oppå*, og *bort + på*: *bortpå*. Da kan man anvende disse i adverbialfraser for å uttrykke retninger i bevegelse. Eks. ”Han klatra *oppå* fjellet” (Golden et al., 2014, s. 104).

Aktiviteter kan også ses som beholdere. Ifølge Lakoff og Johnson, kan man anse aktiviteter som stoffmetaforer. Dvs. projiseringa AKTIVITETER ER STOFFER. Videre sier man at STOFFER ER BEHOLDERE. Vi projiserer altså vår konseptuelle oppfatning av UT/INN-dikotomien på disse metaforiske stoffa, som er aktiviteter. Vi sier derfor at *man legger stor innsats i* en aktivitet (Lakoff & Johnson, 2003, s. 33). Eks. ”Han legger stoltheta *i* skrivinga”.

3.2 Russiske preposisjoner

Russisk er det vi kan kalle et kasusspråk, og har seks forskjellige kasus. På russisk styrer alltid en preposisjon det ordet det kommer foran, og avgjør hvilken kasus dette ordet skal ha. *Ha* og *в* styrer kasusene akkusativ og lokativ i russisk (Nielsen, 2003, s. 152). Før i tida hadde det norske språket et mye mer omfattende kasussystem. I dag er det kun rester igjen av dette, i blant *anna* pronomen. Det har utvikla seg slik at det heller har en strengere setningsoppbygging.

Præpositionerne **в** og **на** styrer akkusativ, når de betegner en bevægelse mod et mål (som svar på spørgsmålet **куда́**, der betyder „hvorhen”). De styrer lokativ, når de betegner en tilstand, et ophold på et sted (som svar på spørgsmålet **где**, der betyder „hvor”).

(Nielsen, 2003, s. 158)

Eksempler på denne bevegelseskonstruksjonen, eller preposisjon+akkusativ, er i følge Wade 2011, s. 423:

Я кладу игрушки **в ящик**.

I put the toys **in(to) the drawer**.

Я ставлю книги **на полку**.

I stand the book **on(to) the shelf**.

Eksempler på den lokative⁹ konstruksjonen, eller preposisjon+lokativ, er i følge Wade, 2011, s. 423:

Игрушки **в ящике**

The toys are **in the drawer**.

Книги **на полке**.

The books are **on the shelf**.

De første eksempla, der preposisjonen styrer akkusativ, betegner preposisjonen en bevegelse mot noe. ”Jeg legger lekene **inn i skuffen** og bøkene **opp på hylla**.” I den lokative konstruksjonen viser preposisjonen til hvor gjenstandene befinner seg. ”Lekene er **i skuffen** og bøkene er **på hylla**.”

3.2.1 Preposisjonen в (uttales [v] eller [f])

Den russiske preposisjonen в brukes, som vist i eksempla over, blant anna til å markere om noe er inni en beholder, eller skal inni en beholder, avhengig av kasus. Dette er stort sett som den norske preposisjonen *i*.

For lokativ bruk av geografiske områder, benytter man seg av в blant anna når man snakker om å befinne seg i de fleste land/nasjoner og byer/bydeler. Eks. в Норвегии ”I Norge”, в России ”I Russland” eller в Москва ”i Moskva”. В brukes også for å befinne seg i noen typer klimasoner eller landskap, slik som в степи ”in the steppe”, eller в пустыне ”in the desert” (Wade, 2011, s. 424 – 5).

Man bruker også в foran de aller fleste ord for bygninger og organisasjoner på russisk, eller for å spesifisere at man befinner seg inni i et kjøretøy. Eks Я в школе ”Jeg er på skolen” og Я в автобусе ”Jeg er i bussen” (Wade, 2011, s. 426 – 7). Ifølge Nielsen bruker man også в + lokativ for klær eller andre gjenstander man har på seg på kroppen. For eksempel в чёрном костюме ”i et sæt mørkt tøy” eller в очках ”med briller”. Den brukes også for når man

⁹ Wade 2011 bruker ikke begrepet lokativ, men *prepositional* for å referere til denne kasusen.

snakker om avstand mellom to punkter: Онѝ живѹт **в** пятѝ километрах от гóрода ”*De bor fem kilometer fra byen*” (Nielsen, 2003, s. 160). Man bruker også **в** for å beskrive at noe er dekt i/av noe anna, som i Пáльцы у меня **в** цапáпинах (lit. fingre i min slitasje) ”*My fingers are covered in scratches*”, og fysiske eller mentale tilstander, eks. Он **в** востóрге ”*He is delighted*” (Wade, 2011, s. 433 – 4).

For **в** + akkusativ-setninger anvendes **в** foran objektet i aktiviteter som sport og spill (eks. игрáть **в** шáхматы ”å spille sjakk”), for å beskrive noe som dobbelt så mye/mange: **в** два рáза бóльше (lit. i to ganger mer), eller for å beskrive noe som ”for sjov” (**в** шѹтку (lit. i spøk)) (Nielsen, 2003, s. 159 – 60).

3.2.2 Preposisjonen на (uttales [na])

Preposisjonen на fungerer på samme måte som den norske preposisjonen *på*, at den viser at objektet eller subjektet befinner seg på ei eller anna form for overflate.

På samme måte som **в**, brukes на i lokativ til geografiske områder, samt visse institusjoner og bygninger. Slik som øynasjoner som i **на** Кѹбе ”*in Cuba*”, eller uttrykk som ”*in a foreign land*” **на** чужбѝне og ”*in the homeland*” **на** рóдине. Man bruker на for klimasoner og landskap som **на** возвышенности ”*in the highlands*” og **на** лугѹ ”*in a meadow*” (Wade, 2011, s. 424). De bygningene og institusjonene der man skal bruke на, og ikke **в**, er de som tradisjonelt og historisk sett har vært assosiert med åpne landskap eller større bygningskomplekser. Eks. **на** ры́нке ”*at the market*”, **на** вѣ́ставке ”*at the exhibition*” eller **на** фѣ́рме ”*at the farm*” (Wade, 2011, s. 426).

Som nevnt med **в**, kan denne preposisjonen brukes til å markere en spesifisering på at man befinner seg inne i et transportmiddel. Dersom man bruker на foran objektet, vil fokuset heller bli på sjølve reisa, og ikke at man fysisk befinner seg inne i noe. Eks. **на** автóбусе ”på bussen”. Det faktum at man sitter inne i en buss er ikke det som er interessant i en slik konstruksjon, men heller at man reiser med buss (Wade, 2011, s. 427). Man kan også bruke на + lokativ når man anvender et instrument/redskap for å gjøre en aktivitet. Slik som игрáть **на** гитáре (lit. spille på gitar) ”*at spille gitar*” eller ходѝть **на** лы́жах (lit. gå på ski) ”*at stå på ski*” (Nielsen, 2003, s. 161). Og man kan bruke на til å beskrive en tilstand (men ikke en tilstand for fysisk eller mental helse), som **на** во́ле ”*at liberty*” eller **на** рáнней стáдии (lit. på tidlig stadium) ”*at an early stage*” (Wade, 2011, s. 434).

на + akkusativ-konstruksjoner har forskjellige funksjoner i russisk; blant anna sammen med komparativer i setninger som он **на** четы́ре го́да ста́рше е́ё (lit. det på fire år eldre henne) ”*Han er fire år eldre end hende*”. En annen funksjon for на er temporal, eller som del av tidsuttrykk. Som i setninga оні́ при́ехали в Берли́н **на** два дня (lit. de er kom i Berlin på to dager) ”*De kom til Berlin for at være der to dage*”. На inngår også i preposisjonen **несмотря на**, som betyr ”allikevel” eller ”til tross for” (Nielsen, 2003, s. 160 – 1).

3.2.3 Sammenligning

Da jeg har gitt ei kort forklaring på *på/i* si rolle i norsk, vil jeg nevne at det er mange likheter mellom hvordan disse fungerer på norsk, sammenligna med на/в på russisk. Det er også en del forskjeller. Utenom de reint syntaktiske forskjellene mellom hvordan preposisjoner anvendes på russisk og norsk, er ikke de semantiske forskjellene så enkle å definere. *På/i* og на/в har veldig mye overlapp, og brukes til samme formål når det gjelder ideell mening. De har også mye semantisk overlapp når det gjelder metaforisk bruk. Men det er også forskjeller mellom når man vil bruke *på* på norsk og на på russisk. Basert på Lakoff og Johnsons beskriving av hvordan vi projiserer UT/INN-dikotomien på omverdenen, kan man anta at de med norsk og russisk som morsmål konseptualiserer avgrensinga av abstrakte konsepter forskjellig. En annen grunn til at *på/i* og на/в brukes forskjellig kan også være basert på konvensjoner fra etymologi eller historisk bruk av ord som har begått semantisk skifte. Et eksempel på at preposisjonsbruken i russisk kan være påvirket av etymologisk opphav i russisk er for почта, eller postkontor:

Astafjeva forklarer at ordet почта, kommer fra italiensk *posta*, som betydde en stasjon der man byttet hester. Siden ordet heller viste til dette området enn noen bestemt bygning, brukte man preposisjon на (*på*). Så havnet frasen i språket selv om postkontorer har nå fått en annen form.

(Astafjeva 1974, s. 28, ref i Szymanska 2010, s. 36)

4 Metode

Forskningsmetoden min er en kasusstudie av tre informanter. Da jeg har en relativt liten informantgruppe, og undersøker ett spesielt språklig fenomen fra dem, minner fremgangsmåten min om en kvalitativ undersøkelse. På den annen side støtter jeg meg på empiri og statistikk over de informantforekomstene jeg har dokumentert, og dette kan anses som kvantitativ metodologi. Den definisjonen som sitter tryggest er at undersøkinga mi er en kasusstudie av tre informanter.

En kasusstudie undersøker atferd hos en informant (eller i dette tilfellet tre), og prinsippene som ligger bak denne atferden, via observasjon, intervju eller testing. I dette tilfellet undersøker jeg forekomsten av et språklig fenomen (bruk av *på* og *i*), eller en atferd, hos informantene mine, for å teste hypotesen min om den underliggende årsaken for dette fenomenet; nemlig konseptuell transfer.

Problemet med denne typen oppgave kontra en kvantitativ analyse vil være validiteten, da jeg benytter meg av en liten informantgruppe. Det finnes derimot en rekke andre undersøkelser med lignende tema som denne oppgava kan ses i sammenheng med i tilfellet av en mer omfattende undersøkning av fenomenet. Mitt bidrag med dette kasusstudiet vil da kunne brukes til å danne et mer helhetlig bilde.

4.1 Om informantintervju

Siden jeg ønsket å undersøke transfer av bruken av *på* og *i* fra russisk til norsk, måtte jeg anskaffe den nødvendige dataen enten fra russiske informanter, eller fra korpus. Jeg vurderte korpus, da det har blitt foretatt store digitale datainnsamlinger av språklig korpus som jeg kunne anvendt. Det er klare fordeler med å bruke denne fremgangsmåten av datainnsamling, da man har betydelige mengder potensiell data tilgjengelig. Prosessen med datainnsamling fra korpus kan bli tidkrevende, men raskere enn å samle inn tilsvarende mengder data sjøl. Å støtte seg på informanter derimot, er mer tidkrevende da man må anskaffe kandidater, møte dem, intervju dem, og deretter undersøke datainnsamlinga for relevant data. På den annen side får man anledning til å stille mer spesifikke spørsmål for å lettere finne informasjon som

er relevant til forskningsspørsmåla enn dersom man skal søke gjennom et digitalt korpus. Janne Bondi Johannesen beskriver et problem med bruk av informanter:

De [informantene] kan ofte ha normative oppfatninger om sin egen språkbruk som ikke stemmer overens med hvordan de faktisk benytter språket. De kan for eksempel ha normative oppfatninger som det viser seg i praksis at de ikke følger. (Johannessen, 2003, s. 136)

Dette stemmer for undersøkelser av morsmål. For denne oppgava skal jeg undersøke mellomspråket til russere som snakker norsk som S2. Det at informantene har normative holdninger til målspråket sitt tilsier bare at de forstår språkreglene, sjøl om de ikke alltid greier å følge dem eller bruke dem riktig. Da informantene heller ikke veit hva slags språklig fenomen jeg ser etter, vil jeg anse all dataen jeg får fra informanter som nyttig, og uten bias som man kan finne i undersøkelser av morsmålstalende. Jeg anser derfor at datainnsamling fra informantsvar ikke er noen hindring for validiteten i funna mine, og anser det som en god framgangsmåte.

4.1.1 Valg av informanter

Jeg bestemte meg for å skaffe den nødvendige dataen jeg trenger i undersøkinga mi med informanter. Delvis på grunn av omfanget til oppgava og tidsbegrensninger. I tillegg finnes det mange lignende korpusbaserte undersøkelser, og jeg føler at bruken av informantintervju kan gi et anna perspektiv og vurdere hvorvidt de resultata jeg kommer fram til tilsvarer de fra de korpusbaserte undersøkelsene. Jeg valgte å bruke tre intervjuobjekter med samme språkbakgrunn for å finne eventuelle tendenser som tyder på morsmålstransfer, og ikke bare individuelle avvik i mellomspråket.

For å få kontakt med potensielle informantkandidater, henvendte jeg meg til Enhet for Voksenopplæring i Trondheim kommune. De var behjelpelige med å finne elever på skolen som sa seg villig til å delta i prosjektet mitt. EVO satte meg så i kontakt med disse. EVO tilbyr blant anna norskundervisning til introduksjonsprogrammet i norsk for voksne innvandrere, samt andre typer for voksenopplæring og spesialpedagogikk i Trondheim (Trondheim Kommune, 2015).

Informantene har alle russisk som morsmål, og har oppnådd likt nivå (A2) i norsk ved EVO i Trondheim. A2 er et av lærenivåa på basisnivå (dvs. begynnernivå) basert på det felles

europæiske rammeverket for språk. På EVO får elevene opplæring fra A1 til B2-nivå. På A2-nivå skal man ha oppnådd følgende egenskaper i norsk:

Kan forstå setninger og vanlige uttrykk knyttet til de viktigste områdene av dagliglivet, f.eks. svært enkel informasjon om en selv og familien, innkjøp, nærmiljø og arbeidsliv. Kan klare seg i enkle og rutinepregede samtalesituasjoner med direkte utveksling av informasjon om kjente og rutinepregede forhold. Kan med enkle ord beskrive visse sider ved sin egen bakgrunn og sitt nærmiljø og grunnleggende personlige behov.

(Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 28).

Jeg valgte å bruke informanter på dette nivået, da de er sterke nok i norsk til å svare i intervjuet, noe nybegynnerelver eller norskinnlærere på A1-nivå ikke ville greid.

Alle tre av informantene mine er kvinner, og bor sammen med en norsk ektefelle/kjæreste. Alle tre oppgir at de møter norsk hver dag i flere arenaer, slik som jobb og skole. Det er stor variasjon på lengden på oppholdet i Norge, og de har bodd i Norge i respektiv 1, 2 og 3 år. Alderen på informantene mine varierer også; da de er i tjue-, tredve-, og førtiårsalderen. Aldersforskjellen og forskjellen på varighet i opphold og norskopplæring kan være faktorer som påvirker forskjeller mellom informantenes utputt. En annen faktor kan være at informantene oppgir forskjellige språkkunnskaper utenom morsmålet; én oppgir kunnskaper i engelsk, én i engelsk og litt tysk, og én informant oppgir bare kjennskap til russisk. Dette kommer fram noen steder i intervjuet, der noen informanter supplerer med engelsk i større grad enn andre. Til tross for bakgrunnsforskjellene til informantene mine, har de blitt vurdert av EVO til å ligge på det samme kunnskapsnivået (dvs. A2) i norsk.

4.1.2 Intervju

Intervjuet gikk ut på at jeg viste informantene ei bok med rekke bilder (opp til 32), der de fikk beskjed om å beskrive det de så på bildene. Disse bildene var fra barneboka *Frog, Where are You?* av Mercer Mayer (1969), som skildrer ei fortelling uten tekst, der leseren beskriver handlinga med egne ord ut fra hva de ser på bildene. Etterpå, basert på hvor lang tid vi tok, viste jeg dem 1-2 bilder til, av et bibliotek og et kontor, og ba informantene om å beskrive disse også. På mange av bildene stilte jeg dem spørsmål om objekter og handlinger, og ba dem beskrive disse. Mens de så på bildene, stilte jeg dem noen ganger spørsmål om konkrete handlinger og objekter på bildene. Spørsmål som "Hva gjør hunden?" og "Hvor er gutten nå?", dersom de virka usikre på hva de skulle si. Jeg spurte ikke bare etter beliggenheten til

objektene i bildene, da jeg ikke ville gi informantene noen indikasjon på at jeg var spesielt ute etter forekomster av preposisjoner.

Jeg intervjuet informantene én og én på tre separate datoer. Informantene hadde anledning til å treffes og eventuelt fortelle nestemann hva de hadde gjort under sitt intervju. Jeg har imidlertid ingen grunn til å tru at informantene var klar over hvilken informasjon jeg var ute etter i intervjuet, så jeg ser ingen grunn til å tru at resultatene kan ha blitt kontaminert av dette. Etter bildebeskrivelsene stilte jeg dem en rekke spørsmål om bakgrunnen deres, slik som:

- Alder
- Språkkunnskaper
- Lengde på opphold i Norge
- Lengde på norskopplæring
- Oppnådd nivå i norsk
- hvorvidt de bruker norsk utafor skolen med for eksempel kollegaer eller ektefelle

Basert på svarene av disse spørsmålene, kan jeg skrive informantprofiler for informantene mine:

Tabell 4.1 Informantprofil A

	Alder	Språkkunnskaper	Tid i Norge	Lengde på norskopplæringa	Oppnådd nivå i norsk
Informant A	I 20-åra	Russisk (morsmål), engelsk	Ca. 3 år	2 år	A2 (høsten 2014), men planer om å oppnå B1 i desember 2014

Bruk av norsk i fritida: Snakker litt norsk hver dag, på skolen og butikker og lignende. Men ikke hjemme med familien (norsk ektemann, men snakker russisk med dattera), og ikke hver dag med venner.

Tabell 4.2 Informantprofil B

	Alder	Språkkunnskaper	Tid i Norge	Lengde på norskopplæringa	Oppnådd nivå i norsk
Informant B	I 40-åra	Russisk (morsmål)	Over 1 år	Til sammen 9 måneder, i to separate økter.	A2. Ambisjoner om B1 i framtida.

Bruk av norsk i fritida: Snakker litt norsk med ektemannen. Bruker norsk på skolen.

Tabell 4.3 Informantprofil C

	Alder	Språkkunnskaper	Tid i Norge	Lengde på norskopplæringa	Oppnådd nivå i norsk
Informant C	I 30-åra	Russisk (morsmål), engelsk og litt tysk	2 år	1,5 år	A2. Skal ta norskprøve 3 for B1.

Bruk av norsk i fritida: På skolen og på jobb. Men snakker mest engelsk med ektemannen.

Informantene var veldig samarbeidsvillige, og jeg ble ikke på noe tidspunkt nødt til å ”dra” svara fra dem. Noen uttrykte seg om at de så på informantintervjuet som en god praktisk øving i muntlig norsk, og var glade for å delta. Intervjua ble tatt opp som lydopptak med en Huawei y530 mobiltelefon.

Alle intervjua ble mellom 30-45 minutter. Disse transkriberte jeg deretter til tekstdokumenter, der jeg kan finne hver enkel forekomst av *på/i* eller andre preposisjoner, eller andre fenomener som kan vise seg å være relevante. Jeg har gått gjennom transkripsjonene, og kategorisert hver forekomst av *på/i* eller mangelen av disse. Disse har jeg kategorisert i regneark. Oppsettet besto av forekomstene i én kolonne, med forskjellige kolonner for avkrysning. Disse er:

- Korrekt bruk av *på/i*
- Utelatt preposisjon
- Feil bruk av *på/i*
- Skulle hatt *på/i*, men brukte en annen preposisjon

I tillegg var det to kolonner for kontekst og merknader.

Alle forekomstene av *på/i*, eller steder der *på/i* skulle vært brukt har blitt kategorisert og fått et nummer.

5 Analyse

I denne delen gjør jeg rede for dataene jeg samla inn under informantsamtalene, og analyserer dem. Jeg vil gjøre rede for frekvensen av avvikende og riktige bruk av de relevante preposisjonene i målspåket, og hvilke avvik som forekommer oftere enn andre.

Under gjennomgangen av transkripsjonene av informantsamtalene har jeg markert alle forekomster av preposisjonene *på/i*, eller forekomster der *på/i* skulle ha blitt brukt, men informantene brukte en annen løsnings (andre preposisjoner, lån fra engelsk, eller rein utelatelse). Det totale antallet forekomster vises i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Forekomster av på og i.

	Total PÅ/I	Riktig PÅ/I	Feil PÅ/I
Antall	307	262	45
Prosent	100%	85,3%	14,7%

Alt i alt var det 307 forekomster av *på/i*, i informantsamtalene der 262 var riktige ut ifra målspåksnormen, mens 45 av forekomstene var enten feil bruk av *på/i*, eller bruk av andre preposisjoner i stedet for *på/i*, eller utelatelser av *på/i*.

5.1 Undersøking av bruken av på

I ei nærmere undersøking av forekomstene kan man se hvilke typer av avvikende forekomster av *på/i* som er mest frekvente. Jeg vil først ta for meg informantenes bruk av *på*, og viser derfor til tabell 5.2.

Tabell 5.2 Oversikt over bruken av på i samtalen i si helhet.

	Riktig PÅ	Overbruk av PÅ	Underbruk av PÅ
Informant A	51	9	2
Informant B	70	14	1
Informant C	54	10	1
Total	175	33	4

Denne tabellen viser hver av informantenes bruk av *på*, både de riktige forekomstene, og overbruken og underbruken av *på*. Med overbruk regnes alle overflødige forekomster av *på*, som avviker fra målspråksnormen. Dette inkluderer avvikende forekomster av *på* som erstatter bruken av andre preposisjoner, inkludert *i*, eller til og med innskutt bruk av *på* der den preposisjonen er helt overflødig, ugrammatisk og avvikende. Med underbruk regnes alle forekomster der *på* skulle blitt tatt i bruk i informantintervjua, men ble enten erstatta med en annen preposisjon, eller utelatt. Som vi ser i tabellen, er bruken av *på* hos alle informantene overveldende riktig. Overbruken av *på* er ikke helt ubetydelig, mens underbruken forekommer nesten ikke. Dette viser en tendens hos informantene til heller å bruke *på* for mye enn for lite. Av samtlige eksempler på overbruken av *på*, er det 23 forekomster som skulle vært *i*, og inngår i statistikken for underbruk av *i*. Av disse ytra informant A 7 forekomster, B 7 forekomster og C 9 forekomster. Det er også 2 forekomst av overbruk av *i* som overlapper med underbruken av *på*. Hvis vi inkluderer denne i tabellen over vil det se slik ut.

Tabell 5.3 Oversikt over bruken av *på* med overlappende overbruk av *i*.

	Riktig PÅ	Overbruk av PÅ	Underbruk av PÅ
Informant A	51	9	2
Informant B	70	14	2
Informant C	54	10	2
Total	175	33	6

Som vi ser har informant C og informant B 1 forekomst hver av overbruk av *i* som brukes i stedet for *på*, og overlapper da med underbruken av *på*. Den totale underbruken av *på* blir da 5 forekomster. Jeg forholder meg derimot stort sett til tabell 2 for statistikken av forekomster av *på* i dette kapitlet, slik at tallene ikke overlapper hverandre for mye.

Dersom vi inkluderer underbruken av *på* i tabell 5.2 i statistikken utgjør dette 212 forekomster av *på* i informantsvara. Underbruken representerer ikke faktiske forekomster av *på*, men bidrar til å gi et helhetlig bilde i statistikken, se tabell 5.4.

Tabell 5.4 Prosentvis fordeling av riktig bruk, overbruk og underbruk av *på*.

	Riktig PÅ	Overbruk av PÅ	Underbruk av PÅ
Informant A	24,1%	4,3%	1,0%
Informant B	33,0%	6,7%	0,5%

Informant C	25,5%	4,7%	0,5%
Total	82,6%	15,6%	2,0%

Av de 212 forekomstene utgjør den riktige bruken av *på* 82,5 %, mens overbruken utgjør 15,6%. Hvis underbruken av *på* hadde blitt realisert riktig i informantintervjua, ville disse utgjort 4 forekomster, eller 2 % av alle forekomster av *på*. Talla viser oss også at informant B har et større forbruk av *på*, både når det gjelder riktig bruk og overbruk, enn A og C, som ligger nesten likt i dette.

Ut fra alle forekomstene av både *på* og *i*, der totalsummen er 307, vist i tabell 5.1 ser prosentene slik ut.

Tabell 5.5 Prosentvis fordeling av bruk av *på* basert på totalsummen av forekomster.

	Riktig PÅ	Overbruk av PÅ	Underbruk av PÅ
Informant A	16,6%	2,9%	0,7%
Informant B	22,8%	4,6%	0,3%
Informant C	17,6%	3,3%	0,3%
Total	57%	10,8%	1,3%

Som vi ser utgjør forekomster av *på* som følger målspråksnormen over halvparten av den totale bruken av *på* og *i* hos alle informantene til sammen. Det vil si at det virker som om at informantene føler seg trygge på preposisjonen *på* og hvordan den skal brukes på norsk. Alternativt kan det være fordi de spørsmåla jeg stilte dem, og de bildene jeg ba dem beskrive leda opp til en mye hyppigere bruk av *på*.

Når vi går nærmere inn i de avvikende forekomstene ser vi at av de avvikende forekomstene av *på* er det enkelte setninger der alle tre av informantene gjør det samme avviket nesten konsekvent ut gjennom intervjua. Disse ser vi i tabell 5.6.

Tabell 5.6 Gjentakende forekomster av avvikende *på*.

	Informant A	Informant B	Informant C	Total
X sitter på et tre	5	3	2	10
Lampa er på taket	1	1	1	3
Bøker på hylla	1	1	2	4

Informantene mine brukte varianter av disse setningene konsekvent gjennom intervjuet. Eksempler på en variant av disse er ”Gutten gikk oppe på trær”, ”Ugla sitter oppå tre”, ”... med lys på taket” osv. Essensen av setningene og preposisjonsbruken er vist i tabellen, og alle varianter som kommer innafor disse generaliseringene, er telt med her. Alle disse gjelder også forekomster av *på* som skulle vært *i*. Men det som er gjeldende for disse tre eksempla, er at det er noe alle tre av informantene begår ved de samme delene av intervjuet (det er mye flere bilder av trær enn det er av bokhyller og taklamper, derav flere forekomster av disse). Setninger av disse variantene er ikke utelukkende avvikende gjennom intervjuet. Eksempler på riktig bruk av disse er ”Gikk opp i stort tre” av informant C og ”I bokhyller” av informant A. Det er derimot ingen riktige forekomster der lampen henger *i* taket, og informantene nevnte bare dette én gang hver under samme del av intervjuet.

5.2 Undersøking av negativ transfer for *på*

For å undersøke muligheten om transfer i informantsvara, har jeg lagd en tabell som viser hvordan informantenes bruk av *på* og *i* avviker fra målspråksnormen, og hvilken russisk preposisjon som ville blitt brukt i de setningene med forekomster av avvik.

Tabell 5.7 Avvikende forekomster sammenligna med russisk preposisjon.

M/R	Type	Setning	A prep	B prep	C prep	Russisk prep
M?	?	De er opptatt av forskjellige ting.	X	PÅ	X	Ø
M?	?	Biene er redde for gutten.	X	PÅ	X	Ø
M?	?	De prøver å lete etter frosken.	X	X	PÅ	Ø
M?	O	Hunden er nysgjerrig på biene.	OF	X	X	Ø
M?	O	Gutten roper på frosken.	PÅ	PÅ	PÅ, FOR	на
M?	O	De har ikke mista håpet på å finne frosken.	X	Ø	X	Ø
R	O	Det ligger en sekk på stolen.	X	I	X	на
R	O	Det er vannliljer på vannet.	X	PÅ	I	на, в
R	O	De står bak en stein.	PÅ	X	X	за
R	O	To jenter sitter ved et bord.	PÅ	X	X	за
R	O	De sjekker bak treet.	X	PÅ	X	за

M	R	Hunden er ikke interessert i dette.	I	X	PÅ, I	Ø
M	R	Jeg har lært norsk i to år.	Ø	X	FOR	Ø
M	R	Jeg har ikke så mye praksis i norsk.	Ø	X	X	на, В
M	R	Vi har snakket engelsk sammen i mange år.	X	X	FOR	Ø
R	R	Det henger ei lampe i taket.	PÅ	PÅ	PÅ	на
R	R	Gutten klatrer opp i et tre.	PÅ	PÅ	I	на
R	R	Ugla sitter i et tre.	PÅ	PÅ	PÅ	на
R	R	Det står mange bøker i hylla.	PÅ, I	PÅ	PÅ	на
R	R	Ugla sitter i et hull.	X	PÅ	X	В
R	R	Gutten ligger i vannet.	I	PÅ	I	В
R	R	De er i skogen.	I	PÅ	X	В
R	R	Hunden sitter i vinduet.	X	X	PÅ	на
R	R	Han holder en liten frosk i hendene sine.	Ø	X	I	В
R?	R	Gutten prøver å holde tak i noe.	X	X	PÅ	Ø
R?	R	Dama jobber i resepsjon.	X	X	PÅ	на

R= ROM (Type), Romlig (M/R)

O = OVERFLATE

M = Metaforisk

X = Brukte ikke denne setningen

Ø = Utelatt preposisjon, eller (for de russiske preposisjonene) at ingen preposisjon skal brukes.

Denne tabellen viser eksempelsetninger fra alle informantintervjua jeg har generalisert og retta til korrekt norsk. Minst én av informantene brukte feil preposisjon på hver av disse setningene. Mange forekomster av disse generaliserte setningene blir også ytra riktig. Se for eksempel "Gutten ligger i vannet", som A og C ytra riktig, men B ytra med *på*. Disse generaliserte setningene representerer alle 45 forekomster av avvikende bruk av *på* og *i* i informantintervjua. *M/R* viser hvorvidt det er en metaforisk setning eller en romlig/spatial setning. *Type* viser hvorvidt setningen involverer konseptet ROM eller OVERFLATE. Noen av disse er vanskelige å plassere, og jeg har markert disse med et spørsmålstegn. Kolonnen "A prep" viser hvilken preposisjon informant A brukte (eller X der de ikke brukte en lignende setning), "B prep" viser informant B sine og "C prep" viser informant C sine preposisjoner. Kolonnen lengst til høyre viser hvilken russisk preposisjon som ville blitt brukt dersom setningen skulle ha blitt sagt på russisk. Dette er relevant dersom vi skal greie å finne tegn på transfer. Det er viktig å merke seg at disse ikke representerer alle informantsvara, men kun de

der en av informantene brukte feil preposisjon, og er relevant for undersøkingsa mi. Det vil si at preposisjonene *i/på* eller *в/на* forekommer et sted enten i informantsvara eller i den russiske kolonnen.

I kapittel 3 har jeg forklart bruken av norske og russiske preposisjoner. I sammenheng med dette veit vi at *på* fungerer omtrent tilsvarende den russiske preposisjonen *на* (Nielsen 2003, s. 152). Tabell 5.7 viser flere eksempler på overbruk og underbruk av *på*. I mange av disse avvika følger informantene mønsteret for preposisjonsbruk i morsmålet. Eksempler på overbruk av denne typen er setningene ”Dama jobber i resepsjon” og ”Hunden sitter i vinduet”, som blir uttrykt med *på* av informant C. Setningene i tabell 5.5 vier også slike eksempler. Et eksempel på underbruk av *på* med tilsvarende russisk preposisjonsbruk, er setninga ”De ikke mistet håpet på å finne frosken”, som blir realisert uten *på*, da det ikke benyttes en preposisjon når man ytrer denne setninga på russisk. Det forekommer også overbruk og underbruk av *på* som ikke virker å være påverka av den russiske preposisjonsbruken. Eksempler på denne typen overbruk er blant anna ”Biene er redde for gutten” og ”De sjekker bak treet” (realisert som ”De sjekker på bak treet”), samt en del andre. Et eksempel på underbruk av *på* som ikke korrelerer med den russiske preposisjonsbruken er ”Det ligger en sekk på stolen” der *på* realiseres som *i* uten at det uttrykkes sånn i morsmålet.

En annen observasjon man kan gjøre fra tabellen ovenfor, er at det er veldig få eksempler der en setning med preposisjonen *på* i norsk blir uttrykt med *i* i mellomspråket til informantene, slik som *i* blir realisert som *på* i de forrige eksempla. Dette samsvarer med at informantene brukte preposisjonen *i* mye mindre enn *på*, men samtidig er det også en lavere prosent av feil bruk av *i* enn det var av *på*. Tabell 5.8 tar for seg de setningene i tabell 5.7 hvor det ser ut som informantene er påverka av russisk.

Tabell 5.8 Avvikende forekomster med mulig morsmålpåvirkning.

Setning	Russisk prep.	Informant A	Informant B	Informant C
Det er vannliljer på vannet.	на, в	X	X	1
Det henger ei lampe i taket.	на	1	1	1
Gutten klatrer opp i et tre.	на	3	1	X
Ugla sitter i et tre.	на	2	2	2
Det står mange bøker i hylla.	на	1	1	2

Hunden sitter i vinduet.	на	X	X	1
Dama jobber i resepsjon.	на	X	X	1
Jeg har lært norsk i to år.	Ø	1	X	X
De har ikke mista håpet på å finne frosken.	Ø	X	1	X

Ø = Ingen preposisjon i russisk

X = Ingen forekomster

Talla markerer antall forekomster

Med negativ transfer i denne sammenhengen mener jeg forekomster av at informantene har brukt den preposisjonen som de også ville brukt i morsmålet, men som er feil i norsk. Tallene viser antall forekomster av slike setninger for hver informant. X markerer at informanten hadde ingen slike forekomster. Varianter av disse setningene er ikke utelukkende avvikende, og det finnes forekomster der informantene har brukt flere av disse riktig. Størstedelen av forekomstene av *på* og *i* hos informantene mine har vært riktig i forhold til målspråksnormen, og jeg gjør mer rede for disse litt lengre ned.

Disse forekomstene utgjør 22 av de 45 forekomstene der bruken av *på/i* har vært avvikende (eller feil). Det vil si at i 48,9 % av alle feila har informanten brukt en preposisjon (eller utelatt den) og uttrykket tilsvarer den som brukes i morsmålet. Disse 22 feila utgjør 7,2 % av de totalt 307 forekomstene av *på/i* under de kriterier som står nevnt til tabell 5.1.

Av de resterende 23 avviksforekomstene, finnes det også eksempler på at informanten svarer med en avvikende preposisjon i forhold til målspråksnormen, sjøl om den tilsvarer den samme preposisjonen som brukes på russisk. Dette ser vi for eksempel i setninga ”Det ligger en sekk på stolen”. På russisk ville man brukt preposisjonen на som tilsvarer PÅ på norsk. Informant B sier derimot ”Det er sekker som ligger i stolen”¹⁰.

5.3 Undersøking av bruken av *i*

Av de 307 forekomstene av *på* og *i* i informantintervjua, er det 95 forekomster av preposisjonen *i*. I tabell 5.9 gjør jeg rede for bruken av *i* i si helhet.

¹⁰ Informanten beskriver et bilde med en enkel skolestol uten armlen. I motsetning til en lenestol, vil jeg ikke si at man kan sitte *i* en slik stol.

Tabell 5.9 Forekomster av *i*.

	Riktig I	Overbruk av I	Underbruk av I
Informant A	42	0	4
Informant B	19	1	0
Informant C	26	1	2
Total	87	2	6

Denne tabellen tar for seg den riktige bruken av *i* i informantsvara, samt overbruk og underbruk av *i*. Overbruk i denne sammenhengen vil si bruk av *i* i stedet for en annen preposisjon eller når den er redundant. Med underbruk mener jeg forekomster der *i* skulle blitt brukt i følge målspråksnormen, men informantene brukte en annen preposisjon i stedet, eller utelot den. I tillegg til underbruken av *i* har vi de forekomstene av overbruk av *på* som skulle vært *i*, som utgjør 23 forekomster. Av overbrukene av *i* i tabell 5.9 er det 1 forekomst fra informant B og 1 forekomst fra informant C der *i* brukes feilaktig for *på* og ikke inngår i statistikken i tabell 5.2, men i tabell 5.3. Dersom vi inkluderer de overlappende forekomstene av overbruk av *på*/underbruk av *i*, vil tabellen se slik ut (se tabell 5.10).

Tabell 5.10 Oversikt over forekomster av *i* med overlappende overbruk av *på*.

	Riktig I	Overbruk av I	Underbruk av I
Informant A	42	0	11
Informant B	19	1	7
Informant C	26	1	11
Total	87	2	29

Denne tabellen inkluderer de forekomstene av overbruk av *på*, der *på* brukes i stedet for *i*, og overlapper dermed med underbruken av *i*. Jeg vil hovedsakelig forholde meg til tall i tabell 5.9 i dette kapitlet, da disse ekstra forekomstene allerede er en del av statistikken, og jeg vil helst ikke benytte meg av overlappende data.

Andelen av overbruk, underbruk eller bruken av riktig *i* vises i tabell 5.11

Tabell 5.11 Andelene av forekomstene av *i*.

	Riktig I	Overbruk av I	Underbruk av I
Informant A	44,2%	0,0%	4,2%

Informant B	20%	1,1%	0,0%
Informant C	27,4%	1,1%	2,1%
Total	91,6%	2,1%	6,3%

Som tabell 5.11 viser, er forekomstene av *i* overveldende riktige med over 90%.

Prosentene for forekomstene av *i* i sammenheng med de totale forekomstene i informantintervjua (307) ser statistikken slik ut, som vist i tabell 5.12.

Tabell 5.12 Andelene av forekomstene av *i* basert på den totale statistikken.

	Riktig I	Overbruk av I	Underbruk av I
Informant A	13,7%	0,0%	1,3%
Informant B	6,2%	0,3%	0,0%
Informant C	8,5%	0,3%	0,7%
Total	28,3%	0,7%	2,0%

Denne tabellen kan ses i sammenheng med tabell 5.5 for et komplett bilde av prosentene av overbruk, underbruk og riktig bruk av både *på* og *i*.

5.4 Undersøking av negativ transfer for *i*

Her viser jeg igjen til tabell 5.7 som viser alle forekomster av avvikende bruk av *på* og *i*. I kapittel 3 gjør jeg rede for funksjonen til den russiske preposisjonen *в*. Den tilsvarer den norske preposisjonen *i*. Der informantene har overbruk av *i*, men bruker den i en setning som på morsmålet ville brukt *в*, kan være et mulig tegn på negativ transfer. Det er kun én forekomst i tabellen som viser en slik type overbruk. Det er i setninga ”Det er vannliljer på vannet”. Her skal det på russisk være tillatt å bruke både *на* og *в* for denne setninga. Informant C realiserer dette med *i*, mens informant B realiserer den som *på*. En spekulasjon til av informant B (som for øvrig har det største forbruket av *på*) realiserer det slik kan være at blomsten tilsynelatende flyter, liggende oppå vannoverflata. Det er mange eksempler på underbruk av *i* der det ser ut som påvirkning fra den russiske preposisjonen for setningene. Disse er blant anna setningene i tabell 5.6 og ”Dama jobber i resepsjonen” og ”Ugla sitter i et hull” (realisert med *på*), som alle overlapper med forekomstene for overbruk av *på*. Det er også setningen ”Jeg har lært norsk i to år” der informanten utelater preposisjonen, og det skal

heller ikke brukes preposisjon der på russisk. Det finnes også eksempler på overbruk og underbruk av *i* uten at disse avvika ser ut til å være påvirkta av russisk preposisjonsbruk. Et eksempel på denne typen overbruk er ”Det ligger en sekk på stolen” som informant B realiserer med *i*, sjøl om man på russisk ville brukt на. Noen eksempler på underbruk av denne typen er ”Jeg har ikke så mye praksis i norsk”, som blir realisert uten preposisjon av informant A og ”Vi har snakket engelsk sammen i mange år”, som blir realisert med *for* av informant C. Som vi ser i tabell 5.6 kan den ene setninga realiseres med både на og в på russisk, mens informant A utelater begge; kanskje fordi hun følte at utelatelse var tryggere enn å gjette. Den andre setninga ser vi skal realiseres på russisk uten preposisjon. Jeg mistenker at informant C opplever tverrspråklig innflytelse fra engelsk i denne ytringa, da hun veit at det skal brukes en preposisjon, og kan ikke støtte seg på morsmålet for dette, da den ikke finnes.

5.5 Undersøking av positiv transfer

Det faktum at informantene bruker riktig preposisjon i 85,3 % av tilfella kan være et resultat av positiv transfer. I tabell 5.13 viser jeg ei rekke generaliserte setninger som representerer alle de riktige forekomstene av *på* og *i* i informantintervjua. I raden *Russisk prep* vises hvilken preposisjon som ville blitt brukt på russisk. Preposisjonen в tilsvarende den norske preposisjonen *i*, og на tilsvarende *på*. Kolonnen *Tilsvarende prep?* viser hvorvidt den preposisjonen som informantene brukte på norsk, er den samme som de ville ha brukt på morsmålet sitt. *Antall forekomster* viser antallet forekomster av disse setningene. Men da det er 65 generaliserte setninger som representerer 262 informantsvar, vil noen av de faktiske forekomstene se litt annerledes ut, men preposisjonsbruken vil være den samme.

Tabell 5.13 Generaliserte setninger av riktig bruk.

R/M	Type	Nummer	Setning	Russisk prep	Tilsvarende prep?	Antall forekomster
?	O	1	Han står på beina	на	JA	6
?	O	2	Hun jobber på datamaskina	на	JA	1
M	O	3	Hva heter det på norsk?	на	JA	7
M	O	4	Jeg er på nivå 2	на	JA	1
M	R	5	Han er ikke interessert i det	Ø	NEI	2

M	R	6	Jeg har bodd i Norge i mange år	в	JA	3
M	R	7	Jeg har prøve i desember	в	JA	4
M	R	8	Jeg kommer i dag	Ø	NEI	1
M?	O	9	Han ser på den	на	JA	31
M?	O	10	De roper på frosken	Ø	NEI	4
M?	O	11	De vil passe bedre på frosken	о	NEI	1
M?	O	12	De konsentrerer seg på arbeidet	на	JA	1
M?	O	13	Hvilket språk snakker du på ?	на	JA	1
M?	O	14	De ble triste på grunn av det som skjedde	из за	NEI	10
M?	O	15	De tenker på det	об	NEI	1
M?	O	16	Frosken hører på dem	Ø	NEI	1
M?	O	17	Den er på lufting	на	JA	1
M?	O	18	De er irritert på han	на	JA	4
M?	O	19	Hun ligner på en sekretær	на	JA	1
M?	R	20	Hunden er ikke glad i vann	Ø	NEI	1
R	O	21	De ligger på senga	на	JA	6
R	O	22	De er på rommet.	в	NEI	1
R	O	23	Han sitter på stolen	на	JA	3
R	O	24	Den er på gulvet	на	JA	19
R	O	25	Den er på hodet til dyret	на	JA	11
R	O	26	Det er blader på treet	на	JA	2
R	O	27	Det henger ei bikube på treet	на	JA	3
R	O	28	Han sitter på ei grein	на	JA	2
R	O	29	Han står på en stor stein	на	JA	6
R	O	30	De står på et nedfalt tre	на	JA	14
R	O	31	Det står mat og drikke på bordet	на	JA	3
R	O	32	Jeg er på skolen	в	NEI	5
R	O	33	Jeg er på butikken	в	NEI	1
R	O	34	Hunden sover på gutten	на	JA	2
R	O	35	Ugla sitter på toppen	на	JA	8
R	O	36	Den flyter på vannet	по	NEI	1

R	O	37	Det er dypt på den plassen	в	NEI	1
R	O	38	Elgen står på berget	на	JA	2
R	O	39	Elgen står på kanten	на	JA	2
R	O	40	De sitter på gresset	на	JA	1
R	R	41	Frosken er i glasset	в	JA	2
R	R	42	De ser hunden i vinduet	в	JA	2
R	R	43	De ligger i senga	в	JA	3
R	R	44	Frosken må leve i naturen	в	JA	1
R	R	45	De er i huset.	в	JA	3
R	R	46	Gutten ser inn i glasset	в	JA	6
R	R	47	Den er inni treet	на	NEI	7
R	R	48	Hunden stikker hodet inn i glasset	в	JA	4
R	R	49	De er i rommet.	в	JA	5
R	R	50	Gutten står i store støvler	в	JA	2
R	R	51	De er i skogen	в	JA	4
R	R	52	Det er et hull i bakken	в	JA	3
R	R	53	Han har vondt i nesa	Ø	NEI	1
R	R	54	Gutten er i vannet	в	JA	13
R	R	55	Han holder frosken i hendene sine	в	JA	5
R	R	56	Det er masse papir i skapene	в	JA	2
R	R	57	Dyret bor i hullet	в	JA	8
R	R	58	Han klatrer opp i treet	на	NEI	1
R	R	59	Det står mange bøker i hylla	на	NEI	1
R?	O	60	Han kler på seg	Ø	NEI	2
R?	O	61	Hun er på arbeidsplassen sin	на	JA	2
R?	O	62	Den er på den andre sida	на	JA	4
R?	O	63	De skriver på bøkene	на	JA	1
R?	O	64	Noen av dem gikk ut på do	в	NEI	1
R?	O	65	Han tar på nesa si	Ø	NEI	1
R?	R	66	Gutten prøver å holde seg fast i jorda	на	NEI	1

R?	R	67	Hun skriver i journal	B	JA	1
R?	R	68	Den er i mellom to steiner	Ø	NEI	1

R= ROM (Type), Romlig (M/R)

O = OVERFLATE

M = Metaforisk

Ø = Ingen preposisjon

Talla viser antall forekomster

I tabell 5.13 ser vi ei liste over generaliserte setninger som representerer de forekomstene der informantene hadde riktig bruk av *i* og *på*. Under Kolonnen *Type* Har jeg markert hver setning som enten ROM eller OVERFLATE. Det vil si hvorvidt setningen omhandler konseptet ROM eller OVERFLATE. Kolonnen M/R står for *Metaforisk eller Romlig*. Det vil si hvorvidt den konseptuelle bruken av ROM og OVERFLATE omhandler faktiske romlige/spatiale forhold eller om det er metaforisk bruk av disse. Noen av disse er vanskelige å plassere, da noen av dem kan blant annet være idiomatiske uttrykk. Jeg har markert flere med et spørsmålstegn for å markere disse. Under *nummer* har jeg nummerert alle setningene for enklere oversikt når jeg nevner dem som eksempler i denne oppgava. Under *Russisk prep* har jeg markert de preposisjonene man ville brukt dersom disse eksempelsetningene var sagt på russisk. Da ha har i stor grad samme funksjon som *på* i norsk, og B har stort sett samme funksjon som *i*, har jeg markert alle setningene hvorvidt disse korresponderer under *Tilsvarende prep?* *Antall forekomster* viser hvor mange ganger en variant av disse generaliserte setningene har blitt brukt.

Tabell 5.14 Andel av riktige forekomster med lik preposisjon i russisk.

Riktige forekomster	Lik prep mellom RUS og NO	Ulik prep
262	216	46
100 %	82,44 %	17,56 %

Her ser vi at av alle de riktige brukene av *på* og *i*, er et betydelig antall av dem som tilsvarer bruka slik de brukes på morsmålet. Sammenlagt med resultata fra tabell 5.8, der det er 22/45 forekomster av feil som kan tyde på transfer, har vi 238 forekomster med lik preposisjon, og 69 med forskjellig preposisjon av totalt 307. Det vil si at i 77,5% av alle forekomstene av *på* og *i* i informantintervjua ville informanten ha brukt en tilsvarende preposisjon i morsmålet, og i 22,5% ville de ha brukt en annen preposisjon i morsmålet enn den de brukte i de norske setningene.

I tabell 5.2 og tabell 5.9 ser vi at de 262 riktige forekomstene av *på* og *i* består av 175 *på* og 87 *i*. Av de 45 avvikende forekomstene som består av enten feil bruk av *på/i*, bruk av andre preposisjoner som skulle vært *på/i*, redundant *på/i* og utelatelse, er det 37 forekomster av *på* og 8 forekomster av *i*. Se tabell 5.15 og tabell 5.16

Tabell 5.15 Antall forekomster og sammenheng med morsmålsbruk.

	Riktig PÅ	Riktig I	Feil PÅ	Feil I
Tilsvarende morsmålsprep	145	71	22	0
Ikke tilsvarende prep	30	16	15	8
Total	175	87	37	8

Raden *Tilsvarende morsmålsprep* viser hvor mange av forekomstene av de riktige og avvikende brukene av *på/i* der informanten brukte en preposisjon som tilsvarende den de ville brukt på russisk for den samme setninga. *Ikke tilsvarende prep* viser hvor mange av forekomstene der informantene brukte en preposisjon de ikke ville brukt for den samme setninga på russisk. Tabell 5.15 viser antallet forekomster og tabell 5.16 viser prosentene.

Tabell 5.16 Andel av forekomster og hvorvidt de tilsvarende morsmålsbruken.

	Riktig PÅ	Riktig I	Feil PÅ	Feil I
Tilsvarende morsmålsprep	82,9%	81,6 %	59,5 %	0 %
Ikke tilsvarende prep	17,1 %	18,4 %	40,5 %	100 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %

For å oppsummere, er det 307 forekomster av *på/i* i de tre informantintervjuene. 262 (85,3 %) av disse er riktige, og 45 (14,5 %) er enten avvikende bruk av *på/i*, bruk av andre preposisjoner som skulle vært *på/i*, redundant bruk av *på/i* eller utelatelser av *på/i*. Av de 307 forekomstene er det 238 (77,5 %) forekomster der informanten bruker en preposisjon som de ville ha brukt i morsmålet. Det er 212 forekomster av *på*, og 175 (82,6 %) av disse er riktige i forhold til målspråksnormen. Av disse riktige forekomstene er det 145 (82,9 % av de 175 riktige) forekomster som kan tyde på positiv transfer, og 30 (17,1 %) forekomster der informanten bruker en annen preposisjon enn de ville brukt i morsmålet. Av de 37 avvikende forekomstene av *på*, er det 22 (59,5 % av de 37) forekomster der informanten bruker en preposisjon de ville ha brukt på morsmålet, og kan tyde på negativ transfer, og 15 (40,5 %) der informanten bruker en annen preposisjon enn de ville brukt på morsmålet. Til sammen er

det 167 (78,8 %) av de 212 forekomstene av *på*, der informantene bruker preposisjoner som tilsvarende de ville brukt på russisk.

Av de 95 forekomstene av *i*, er det 87 (91,6 %) som er riktige i forhold til målspråksnormen og 8 (8,4 %) som er avvikende. Av de 87 riktige er det 71 (81,6 %) forekomster der informanten bruker en tilsvarende preposisjon som de ville brukt på morsmålet, og 16 (18,4 %) der informanten bruker en annen preposisjon enn den tilsvarende på russisk. Av de 8 avvikende forekomstene er det ingen forekomster av at informanten bruker den tilsvarende preposisjonen på russisk. I alle de avvikende forekomstene av *i* har informantene da brukt andre preposisjoner enn den de ville brukt på morsmålet. Med andre ord virker det ikke som at det forekommer negativ transfer i de avvikende forekomstene av *i*. Det er sjølsagt viktig å nevne at datamengden for akkurat dette er veldig liten i undersøkingsa mi.

5.6 Individuell variasjon

Antallet forekomster av riktig bruk, overbruk og underbruk blir stort sett omtalt samla i dette kapitlet, uavhengig av hvilke av informantene som ytra dem. Det er viktig å presisere at det er variasjon mellom informantene mine. Informant A og C er mest like i bruken av *på*, der begge har ca. 50 forekomster av riktig bruk av *på* og ca. 10 av overbruk, mens informant B har 70 forekomster av riktig bruk av *på* og 14 av overbruk. Informant B er også den med kortest opplæring i norsk. Informant A har høyest antall forekomster av riktig *i*, mens informant B har færrest. Det er viktig å presisere at det er forskjell mellom informantene, men disse forskjellene er heller ikke så store at de setter skeivhet i statistikken.

5.7 Sammendrag

I dette kapitlet har jeg gått gjennom forekomstene av *på* og *i*, samt mangel på bruken av disse preposisjonene, fra informantsamtalene mine. Jeg gjør først rede for hvor mange det er av hver type, og deretter fokuserer først på *på* og dermed på *i*. Jeg undersøker mulige forekomster av negativ og positiv transfer for begge. Til slutt undersøker jeg hvordan den russiske preposisjonsbruken samsvarer med forekomstene av preposisjonene. Dette er spesielt viktig for prosjektet mitt, da dette kan gi oss en indikasjon på hvor stor tverrspråklig innflytelse det kan være mellom morsmålet og målspråket. Det jeg oppdaga var at resultata ikke gir noen entydig indikasjon på morsmålets betydning for alle typer forekomster

(overbruk, underbruk, i , $på$ osv.). Talla, slik vi ser i tabell 5.15 viser oss at det er mange forekomster med mulig tegn på positiv transfer, for både $på$ og i , men bare litt over halvparten av forekomstene av avvikende $på$ viser mulig tegn på negativ transfer, og ingen av forekomstene av avvikende i viser mulige tegn på negativ transfer. Jeg går videre inn i dette i kapittel 6.

6 Diskusjon

I denne delen tar jeg forskningsprosjektet mitt opp til diskusjon. Jeg reflekterer om innsamlinga og metodene mine i forhold til forskningsobjektet var hensiktsmessige, og jeg gjør rede for hvilke observasjoner og konklusjoner jeg trekker fra resultatene i kapittel 5.

6.1 Om innsamlinga

Som jeg beskriver i kapittel 4, benytter jeg meg av informantsvar for å undersøke konseptuell transfer. Dette har sine fordeler og ulemper. Alternativet er at jeg kunne ha leita i korpus for å finne de dataene jeg trenger. Dette ville gitt mange flere resultater enn de 307 forekomstene som de tre informantene mine ga. Da informantene mine på mange måter ga varierende ytringer, vil funna i undersøkinga mi kunne avvike en del fra kvantitative undersøkelser. På den annen side gir informantenes bakgrunn innsikt i læresituasjonen deres, noe som jeg ikke ville fått i et korpus. Jeg har også nevnt i kapittel 2, at det har blitt foretatt lignende kvantitative undersøkelser av konseptuell transfer med bruken av *på* og *i*. Det er blant anna Oliwia Szymanskas doktorgradsavhandling om polske norskinnlæreres konseptualisering av rommet (2010) og Jenny Malchers masteroppgave om norskinnlæreres morsmålstransfer ved bruk av *på* og *i* (2011), som begge er korpusbaserte undersøkelser. Jeg føler at mitt kasusstudium av fenomenet gir et litt anna perspektiv på forskningsobjektet.

Noe jeg vil ta sjølkritikk på, er at de tema i bildene jeg brukte i informantintervjua ikke nødvendigvis inkluderer et norskvokabular som informantene er sterke i. Ideelt sett inkluderer ikke dagligspråket deres situasjoner som å klatre i trær og løpe fra bier, og jeg merka at informantene ikke hadde et så sterkt grep på orda for noen dyr og objekter i naturen (sjøl om at de takla denne utfordringa utrolig bra). Det er mulig at preposisjonsforekomstene kunne vært annerledes dersom de fikk diskutere bilder som er mer relevante for dagliglivet deres, og med ettertanke er dette noe som jeg kanskje ville gjort annerledes.

6.2 Om dataene

En ting som er viktig å presisere med dataene mine, er at informantene brukte *på* og *i* nesten fullstendig riktig ut gjennom intervjua. Som vi ser på tabell 1, var 262 av 307, altså 85,3

prosent av forekomstene riktige. Da jeg først foretok intervjuet forventa jeg ikke dette, og var litt bekymra for at det ikke skulle være nok avvikende forekomster til å finne et mønster i avvika. En av grunnene til det lave antallet av avvik kan være at de russiske og norske preposisjonene har veldig lik funksjon, og det kan hende at positiv transfer var en faktor i dette. En annen grunn kan være at informantene var veldig flinke til akkurat dette, til tross for at de bare lå på A2-nivå. Men sjøl om at informantene mine var veldig dyktige, virker det som at morsmålet har hatt en påvirkning på språkbruken deres.

I tabell 14 – 16 i forrige kapittel kan vi se hvorvidt informantene har brukt en preposisjon som tilsvarende den de ville brukt på russisk eller ikke. Av de gangene informantene brukte *på* riktig, var det 82,9 % der informantene ville brukt den tilsvarende preposisjonen i russisk. For *i* var det også 81,6 % av tilfellene der de ville brukt en tilsvarende preposisjon i russisk. Disse tallene kan tyde på positiv transfer fra morsmålet til målspråket, og støtter hypotesen min. Tegna på negativ transfer er derimot ikke like tydelige. For forekomstene av avvikende *på*, var det 59,5% forekomster der informanten ville brukt en tilsvarende russisk preposisjon. Dette kan tilsynelatende støtte hypotesen. Men på den annen side var det ingen av forekomstene av avvikende *i* med en korrelerende bruk av russisk preposisjon. Det vil si at alle de avvikende forekomstene av *i* var til stede til tross for at de bruker den tilsvarende preposisjonen i morsmålet. Som sagt brukte informantene riktig preposisjon i de fleste forekomstene. På grunn av dette er tegna på negativ transfer veldig lave. Det var bare 37 avvikende forekomster av *på* og 8 av *i*. Med så lave tall kan man ikke trekke konklusjoner, og jeg kan ikke utelukke at det ville sett annerledes ut med en større datamengde. Jeg vil derfor si at dataene mine tyder på positiv transfer for bruken av *på* og *i*, og at de ikke gir noen klar indikasjon på negativ transfer av *på* og *i*.

Av setningene i tabell 13 ser vi at en del av tilfellene hvor *på* og *i* brukes metaforisk, blir brukt riktig. Av de eksempelsetningene med bruk av *på* i tabell 13 der informantene ville brukt на på russisk var det:

”Hva heter det **på** norsk? (3)”, ”De konsentrerer seg **på** arbeidet sitt (12)”, ”Hun er **på** arbeidsplassen sin (61)”, ”Hvilket språk snakker du **på**? (13)”, ”Jeg er **på** nivå 2 (4)”, ”Den er **på** lufting (17)” og ”De er irriterte **på** han (18)”.

Disse setningene kan vi tolke som en projisering med konseptet OVERFLATE, dvs. at de beskriver ikke en faktisk fysisk tilstand av å befinne seg på ei overflate, og bruker heller ikke *på* basert på en etymologisk eller talemålsnorm, slik som i setningene ”Hun ligner **på** en

sekretær (19)” eller ”Hun jobber **på** datamaskina (2)”. De refererer derimot til tilstander og andre abstrakte objekter som overflater.

På samme måte er det eksempelsetninger for bruk av *i* i tabell 13, der informantene ville brukt *в* på russisk:

”Frosken må leve **i** naturen (44)”, ”De er **i** skogen (51)”, ”Jeg har bodd **i** Norge i mange år (6)”, ”Jeg har prøve **i** desember (7)” og ”Hun skriver **i** journal (67)”.

I disse setningene foregår det en projisering med konseptet ROM. Informantene beskriver ikke en fysisk tilstand av å være inneslutta av fysiske grenser, men bruker det metaforisk (det er ingen fysiske grunner til at man heller er **i** skogen enn **på** skogen, som ei overflate). I disse setningene, både for *på* og *i*, vil jeg si at det er mulig at informantene har valgt riktig preposisjon på grunnlag av morsmålet sitt.

I tabell 7 er det også en del av setningene som viser metaforisk bruk av *på* og *i*. Disse setningene er, som sagt, generelle retta versjoner av avvikende bruk av *på* og *i*. I tabellen er det en eksempelsetning av *på*, der informantsvaret korrelerer med den russiske preposisjonsbruken: ”De har ikke mista håpet **på** å finne frosken”. Denne setninga ble realisert uten preposisjon, og den ville heller ikke blitt realisert med noen preposisjon på russisk.

Eksempelsetninger fra tabell 7 med *i*, der informantsvara korrelerer med den russiske bruken er: ”Dama jobber **i** resepsjon” og ”Jeg har lært norsk **i** to år”. I den første blir setninga realisert med *på* i stedet for *i*, og på russisk ville den blitt realisert med *на*. I den andre setninga blir den realisert av én informant med *for* i stedet for *i*, og av en annen med utelatelse av preposisjon. På russisk ville denne setninga blitt realisert uten preposisjon.

Jeg vil derfor si at jeg ikke kan konkludere at det foregår konseptuell transfer fra russisk til norsk som fører til avvikende uttrykk hos informantene mine. Men én indikasjon på mulig negativ transfer er at alle informantene mine gjør de samme avvika som vist i tabell 6. Dette utgjør en liten del av dataene, men tyder på en viss konsekvent bruk av avvik.

6.3 På som default-preposisjon?

Noe som kommer veldig tydelig fram i dataene mine, er at det er mange flere forekomster av *på* enn av *i*. Som vi ser i tabell 2 er det 175 riktige forekomster av *på*, samt 33 forekomster av overbruk av *på*. Dette er sammenligna med 87 forekomster av riktig *i* og 2 forekomster av

overbruk av *i*. Dette til tross for at *i* er hyppigere brukt enn *på* i norsk (Bokmålskorpuset, Tekstlaboratoriet, 2010). Man kan da spørre seg om hvorfor informantene mine brukte *på* i så mye større grad.

Ei mulig forklaring på dette er at de bildene som jeg ba informantene beskrive, og de spørsmåla jeg stilte dem, rett og slett la opp til en mer frekvent bruk av *på*, uavhengig av om man er morsmålstalende eller andrespråksinnlærer av norsk. For å teste dette kunne man vist de samme bildene og stilt de samme spørsmåla til ei kontrollgruppe med norsk som morsmål.

Ei anna mulighet, som hadde vært interessant å undersøke videre ei seinere anledning, er at *på* får en slags default-posisjon når informantene er usikre på hvilken preposisjon de skal bruke. Det vil si at hvis informanten må velge hvilken preposisjon hun skal bruke, og ikke nødvendigvis støtter seg på preposisjonsbruken i morsmålet, velger hun automatisk *på* i stedet for *i*. Mange av de riktige forekomstene av *på* kunne tross alt også vært *i* uten at dette ville blitt feil i målspråksnormen, da disse er valgfrie/likestilte i norsk. Det ville også gjort rede for hvorfor overbruken av *på* (10,8 %) er såpass mye høyere enn overbruken av *i* (2,1 %).

Til sammenligning vil jeg trekke inn dataene fra Malchers korpusstudie av engelske, tyske og spanske innlæreres preposisjonsbruk og morsmålstransfer. I Malchers studie er de mest frekvente preposisjonene i undersøkelsen hennes *i* (20,2 % for tysktalende, 19,1 % for engelsktalende og 19,7 % for spansktalende) og på andreplass kommer *på* (med 11,4 % for tysktalende, 13,2 % for engelsktalende og 13,0 % for spansktalende). Jeg vil derfor si at overbruken av *på*, slik vi finner hos informantene mine, ikke er et innlærerfenomen generelt, men kan hende det snarere er et spesifikt russisk fenomen. I Szymanskas korpusundersøkelse av slaviske (hovedsakelig polske) norskinnlærere ser vi derimot et anna bilde av russeres bruk av *på* og *i* i denne sammenhengen. I dataene hennes er det snakk om 753 forekomster av *i* på B1-nivå (s. 95) og 1234 på B2-nivå (s. 96). Sammenligna med 417 forekomster av *på* på B1-nivå (s. 99) og 685 (s. 100) på B2-nivå. Her er det altså en mye høyere bruk av *i* enn *på*. Det er derimot høyere antall avvikende bruk av *på* enn *i* hos russere i Szymanskas undersøkelse (*på* 7,4 % på B1, 5,25 % på B2. *i* 6,1 % B1, 5,59 % B2). Dette korrelerer med mine data, i den grad at det er en høyere prosent med avvikende *på* enn *i*. En annen interessant observasjon i Szymanskas data er at det er en høyere prosent av ”*på* i stedet for *i*”-avvik enn ”*i* i stedet for *på*”-avvik. I Szymanskas oppgava står 21,7 % av russiske avvikende *i* som ”*i* rettet til *på*” på B1-nivå (s. 95), og 58,6 % på B2-nivå (s. 96). I motsetning til at 68,75 % av avvikende *på* står som ”*på* rettet til *i*” på B1-nivå (s. 99) og 80 % på B2-nivå. Dette korrelerer

også med mine resultater, der *på* blir brukt i mye større grad i stedet for *i* enn motsatt. I den russiske frekvensordboka, basert på det russiske nasjonale korpuset, viser det seg også at det er mer frekvent bruk av *в* enn *на* i russisk, da *в* kommer på andreplass, og *на* på fjerdeplass av de mest frekvente orda i russisk (Ляшевская & Шаров, 2009). Dette videre avkrefter ideen min om at den frekvente bruken av *på* hos informantene mine er et russisk fenomen, og forsterker ideen om at de bildene og spørsmåla jeg brukte rett og slett leda til en større bruk av *på* enn *i*, uavhengig av morsmålet.

6.4 Avslutning

I denne masteroppgava har jeg undersøkt russiske språkinnlæreres bruk av preposisjonene *på* og *i*, for å undersøke hvorvidt det foregår konseptuell transfer av konsepta ROM og OVERFLATE i metaforiske setninger.

Som tabell 5.15 og 5.16 i analysekapitlet viser, har informantene brukt *på* og *i* slik som de ville brukt *на* og *в* i russisk i de aller fleste av tilfella. Dette i seg sjøl er et positivt tegn for det jeg gikk ut for å undersøke, nemlig at det forekommer transfer fra informantenes morsmål. Men dette er på ingen måte sikkert, hvis man ser nøyer på dette. En faktor som gjør det usikkert hvorvidt det forekommer transfer, er at informantene bruker for det aller meste preposisjonene riktig. Det er da vanskelig å si om informantene da er påvirket av morsmålet, eller om de er rett og slett flinke til dette i norsk. Det er flere forekomster av riktig *på* uten tilsvarende lignende bruk av *на* i morsmålet, enn det er av feil bruk av *på*. Informantene mine er på A2-nivå, så det er vanskelig å si om de skal være så flinke eller ikke. Jeg spekulerer på om det kanskje ikke forekommer direkte transfer, men at den lignende russiske bruken av preposisjoner har hjulpet informantene i å lære norsk preposisjonsbruk.

Der informantene har stort sett riktig bruk av norske preposisjoner, og har stort overlapp med den russiske preposisjonsbruken, ser vi også i tabell 5.15 og 5.16 at der de har hatt feil bruk av *på* og *i* er det langt mindre overlapp av tilsvarende bruk av russiske preposisjoner. Dette støtter opp mot inntrykket mitt at informantene ikke er påvirket av transfer i noen stor grad, men at de har lært seg norsk preposisjonsbruk bra. De avvikende forekomstene av *på* og spesielt *i*, da det er ingen av de avvikende forekomstene av *i* som kan være prega av russisk bruk av *в*, kan rett og slett skyldes slurv.

Men en annen indikasjon i den andre retninga, at det forekommer transfer til en viss grad, er forekomstene som vist i tabell 5.6. Disse er eksempler der alle informantene hadde overbruk av *på*, der dette avviket samsvarer med den russiske bruken av *на*. Disse utgjør en liten del av alle forekomstene, men det er interessant at alle informantene hadde den samme overbruken av *på* i disse eksempla. Det er mulig at det forekommer negativ transfer, men fordi jeg har så få forekomster av *i* i forhold til *på*, kan ikke det faktum at jeg har null forekomster av avvikende *i* uten mulig tegn på transfer være konkluderende.

En faktor som kan ha påvirket informantenes resonnement i valg av preposisjoner er kunnskapen av preposisjonsbruk i andre språk enn norsk og russisk. Informant A og C kan engelsk, og informant C sier også at hun kan litt tysk. Bruken av preposisjoner i engelsk og tysk kan ha overført seg til norsken deres. Dette er også tverrspråklig innflytelse og transfer, men ikke fra morsmålet. Dette er noe jeg ikke har undersøkt denne gangen, men jeg holder som ei mulighet.

Sjøl om det forekommer transfer, noe jeg ikke kan fastslå, leder ikke det automatisk til at det også forekommer konseptuell transfer. I tabell 5.13 ser vi hvilke av de generaliserte setningene som har metaforisk bruk og romlig bruk. Det er 75 der *på/i* brukes metaforisk, og resten er romlig. Og i tabell 5.7 er det 14 av forekomstene som har metaforisk bruk. Mange av disse setningene med metaforisk bruk av *på* og *i* er vanlige uttrykk, og det kan godt hende at disse er innlært og automatisert, og involverer lite resonnering om hvilken preposisjon man skal velge. Dette gjør det vanskelig å si om sjølve konseptene ROM og OVERFLATE blir overført, eller om de bruker idiomatiske uttrykk de har internalisert tidlig. Slik som Szymanska (2010) sier i avslutninga i sitt prosjekt: "Hvordan er det mulig å skille mellom konseptuell og lingvistisk transfer?" (s. 194). Det er mange grunner til at det kan forekomme feil i overføringa fra morsmålet til målspråket, og det er ikke lett å vite sikkert hva som har skjedd i hvert enkelt tilfelle.

Hva kan man lære av prosjektet mitt og hvilke implikasjoner har det? Først og fremst vil jeg si at andre som vil undersøke innlæreres preposisjonsbruk kan lære av metodene jeg brukte, og prøve å unngå spørsmål og bilder som leder til overvekt av én preposisjon. Jeg vil si det er verdifullt å gjennomføre kasusstudier i tillegg til andre undersøkelsestyper, slik at de kan ses i en større kontekst for å få et bedre overblikk over fenomenet. Sjøl om jeg her ikke kommer med noen fasit, vil jeg håpe at prosjektet mitt vil ses i en større sammenheng for et klarere bilde av virkeligheta.

Den viktigste arenaen, etter mi mening, der undersøkinga kan ha implikasjoner, er i klasserommet. Undersøking av konseptuell transfer kan gi lærere i norsk for innvandrere et hjelpemiddel. Bevisstgjøring av den konseptuelle forståinga av rom i sammenheng med hvilke preposisjoner eleven bruker, og metaforisk bruk, kan gi læreren et redskap i opplæringa, og øke elevenes metaspråklige kompetanse og bevissthet på egen språkbruk. Læreren kan da bruke denne kunnskapen til å forstå innlærerens resonnement eller tenkemåte for preposisjonsbruken sin. Lærere som underviser for russere, vil da kunne se hvordan morsmålet til informantene i undersøkinga mi har påverka norsken deres, og forhåpentligvis gjenkjenne dette hos sine egne elever. De vil forhåpentligvis finne inspirasjon i undervisninga og veiledinga av elevenes bruk av *på/i* og andre preposisjoner, basert på de teoriene jeg bruker, og diskusjonen av funna mine. Jeg mener at disse viser verdien i å bevisstgjøre språkinnlærere om hvordan den romlige forståinga fra morsmålet kan påvirke preposisjonsbruken deres i målspråket.

Litteraturliste

Berggreen, H., & Tenfjord, K. (2007). *Andrespråkslæring* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.

Bokmålskorpuset, Tekstlaboratoriet. (2010). *Leksikografisk bokmålskorpus*. Henta 19.03.2015 fra <http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/skriftsprakskorpus/lbk/>.

Bokmålsordboka. (2015). Henta den 24.03.15 fra <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=rom&begge=+&ordbok=bokmaal>.

Croft, W., & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive Linguistics*. New York: Cambridge University Press.

de Houwer, A. (2009). *Bilingual first language acquisition*. Bristol: Multilingual Matters Ltd.

Eysenck, M. W., & Keane, M. T. (2005). *Cognitive Psychology - A Student's Handbook*. New York: Psychology Press.

Golden, A. (2005). *Å gripe poenget - Forståelse av metaforiske uttrykk fra lærebøker i samfunnskunnskap hos minoritets elever i ungdomsskolen (Doktorgradsavhandling)*. Oslo: Unipub Forlag.

Golden, A. (2014). *Ordforråd, Ordbruk og Ordlæring* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.

Golden, A., Mac Donald, K., & Ryen, E. (2014). *Norsk som fremmedspråk - Grammatikk* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Herskovits, A. (1986). *Language and spatial cognition. An interdisciplinary study of the prepositions in English*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jarvis, S. (2013). Conceptual transfer. I P. Robinson (Red.), *The Routledge Encyclopedia of Second Language Acquisition*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Jarvis, S. (2011). Conceptual transfer: Crosslinguistic effects in categorization and construal. *Bilingualism: Language and Cognition*, 14 .

Jarvis, S. (2007). Theoretical and Methodological Issues in the Investigation of Conceptual Transfer. I R. Alonso, & M. Dahlgren (Red.), *Vigo International Journal of Applied Linguistics*, 4. Vigo: Universidade de Vigo.

Johannessen, J. B. (2003). Innsamling av språklig data: Informanter, introspeksjon og korpus. I S. Erlenkamp, E. Lanza, A. M. Vonen, & J. B. Johannessen (Red.), *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Oslo: Unipub Forlag.

Kristoffersen, K. E., & Simonsen, H. G. (2005). *Språk - En grunnbok*. (A. Sveen, Red.) Oslo: Universitetsforlaget.

- Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures*. Michigan: University of Michigan Press.
- Lakoff, G. (1993). The Contemporary Theory of Metaphor. I A. Ortony (Red.), *Metaphor and Thought* (2. utg.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things - What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Hverdagslivets Metaforer - Fornuft, følelser og menneskehjernen*. (M. Hidle, Overs.) Oslo: Pax Forlag A/S.
- Malcher, J. (2011). *Jeg liker å treffe folk i café. Man må nyte de fine tingene på verden! - Preposisjoner og morsmålstransfer - en korpusbasert studie med i og på i fokus (Masteroppgave)*. Universitetet i Oslo.
- Mayer, M. (1969). *Frog, Where are you?* New York: Dial Press.
- Mitchell, R., Myles, F., & Marsden, E. (2013). *Second Language Learning Theories* (3. utg.). New York: Routledge.
- Nielsen, E. B. (2003). *Грамматика (Grammatika) – Russisk grammatikk*. København: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *IRAL - International Review of Applied Linguistics in language Teaching* 10 (3) .
- Slobin, D. I. (1996). From "Thought and Language" to Thinking for Speaking". I J. J. Gumpertz, & S. C. Levinson (Red.), *Rethinking Linguistic Relativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Szymanska, O. (2010). *Konseptualisering av rommet hos polske norskinnlærere - Utfordringer og diagnoser - En korpusbasert studie med i og på i fokus (Doktorgradsavhandling)*. Poznan: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Trondheim Kommune. (2015). *Enhet for voksenopplæring*. Henta 11.04.2015 fra <https://www.trondheim.kommune.no/evo/>.
- Utdanningsdirektoratet. (2011). *Det felles Europeiske rammeverket for språk: Læring, undervisning, vurdering* (1. utg.). (S. H. Wold, Overs.)
- Wade, T. (2011). *A Comprehensive Russian Grammar* (3. utg.). Chichester: Blackwell Publishers Ltd.
- Ляшевская, О. Н., & Шаров, С. А. (2009). *Частотный словарь современного русского языка (на материалах Национального корпуса русского языка)*. Moskva: Азбуковник. Elektronisk utgave, henta 10.05.2015 fra http://dict.ruslang.ru/freq.php?act=show&dic=freq_freq&title=%D7%E0%F1%F2%EE%F2%ED%FB%E9%20%F1%EF%E8%F1%EE%EA%20%EB%E5%EC%EC.

